

La Normal i el magisteri primari a Girona, 1914-1936: ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines

Joan Puigbert i Busquets

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

LA NORMAL
I EL MAGISTERI PRIMARI
A GIRONA. (1914-1936)

Ensenyament Públic
i Ideologies
a les Comarques Gironines.

TESI DOCTORAL PRESENTADA PER JOAN PUIGBERT I BUSQUETS

DIRECTOR: DOCTOR EMILI GIRALT I RAVENTÓS

GIRONA, JUNY DE 1984

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

Portada:

Façana d'Athenea (1913) edifici de R.Masó, Sala d'Actes de la Normal de Girona (1917-1936)

CAPÍTOL IV:

DE LA CAIGUDA DE PRIMO DE RIVERA A LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA.
LA POSICIÓ DELS PRINCIPALS GRUPS POLÍTICS GIRONINS DAVANT LA
QÜESTIÓ ESCOLAR (GENER, 1930-ABRIL, 1931)

En aquest capítol estudiarem el progressiu desplegament de les diverses opcions de govern que van constituir-se o -almenys- perfilar les seves posicions en el marc del govern-pont del general Berenguer i, posteriorment, de l'almirall Aznar. Obviament, aquest període és un període de gradual obertura a la llibertat. Per això, malgrat les indecisions i inseguretats pròpies d'uns moments polítics de transició, la política educativa torna a ocupar un lloc de privilegi i es manifesta amb generositat.

1. L'EXTREMA DRETA GIRONINA CONTINUA DIVIDIDA.

En caure Primo de Rivera l'extrema dreta es trobà compromesa a causa del suport que havia donat a la Dictadura. D'altra banda, les faccions personalistes, que havíem detectat en planes anteriors, continuaran dividint aquest sector ideològic gironí.

Aquests mesos que ara estudiem són, certament, el període més polèmic i viu del periòdic El Norte. Hi vibra tot l'entusiasme d'una història encara no desclosa. Després, els fets, els resultats electorals, concretament, marciran l'eufòria, i les planes del periòdic es faran més pesades, pessimistes i ressentides.

Aquest període s'enceta, és clar, amb la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera. Ja hem dit que els darrers mesos del 1929 es pressentia un canvi. Al número de l'onze de gener del 1930 El Norte de Gerona publicava una "Nota oficiosa. Acerca de la baja de la peseta". Tot assenyalava la imminència de canvis polítics.

I el 29 de gener esclata la notícia: "La dimisión del Marqués de Estella. Se encarga de formar gobierno el general Berenguer" (Dimecres, 29 de gener, 1930). Davant la notícia el primer que calia fer era avaluar i establir les relacions existents entre el periòdic i el Dictador desbancat. El Norte de Gerona, en aquest aspecte, serà clar. Públicament mostra el seu apreci per Primo de Rivera i la seva obra. I, per això mateix, els seus redactors no són partidaris d'exigir responsabilitats als col.laboradors del Dictador.(1)

Però, a la vegada, marcaran distàncies respecte a "Unión Patriótica" i iniciaran una duríssima crítica contra alguns membres locals del partit, més concretament contra J.Bartrina i Joaquim Font i Fargas. Aquesta enemistat, de caire perso-

nal, frustrarà el propòsit, d'altra banda sentit per tots com una necessitat, de formar un únic front monàrquic i catòlic integrista. Així, doncs, s'anirà a les decisives eleccions municipals de l'abril del 1931 desunits i formant dues candidatures.

Analitzem aquest procés. Ja el 8 de febrer El Norte de Gerona assenyala les seves distàncies respecte la Dictadura, i la necessitat de formar un gran partit de dretes.

"Derribada la Dictadura, lo que, tal como se habían ido poniendo las cosas, creemos sólo habrán sentido los que, su continuación, les producía algún provecho personal, creemos se disolverá la U.P. como los azucarillos en el agua. No puede subsistir un partido político sin contenido ideológico, en el que caben los elementos más heterogéneos, ello aún sin tener en cuenta otras causas y razones, de peor clase, que no queremos exponer.

En nuestra ciudad, por ejemplo, estimando sin duda que era mejor ir solos que mal acompañados, han sido muchas las personas, nosotros entre ellas, de monarquismo y patriotismo acendrado, que no quisieron, ni circunstancialmente, formar en ella, en vista de los elementos que constituían la pandilla directora local, algunos bien conocidos desde todos los puntos de vista, y no menos desacreditados..

Dado por supuesta la disolución de la U.P. no quedará en España más partido político organizado (lo que estimamos uno de los graves errores de la Dictadura) que el socialismo. Y sin embargo, para que la vida política de la Nación se desenvuelva normalmente,.., es necesario que se constituyan grandes partidos políticos, que echen fuertes raíces en el pueblo y tengan autoridad y fuerza de opinión para gobernar. No creemos en la resurrección pura y simple de los partidos turnantes anteriores al 23,..

Estimamos de absoluta necesidad la formación de un fuerte partido nacional, derechista, tradicionalista, conservador o como quiera llamársele, que acepte los principios de la acción católica, defienda la integridad de la patria, sin perjuicio de conservar y aún fomentar las variedades regionales.., y tenga fé en el régimen monárquico como el mejor para nuestro gobierno.(...)" (2)

Aquesta anàlisi, força realista, es reitera en altres articles, com "Al pasar. La normalidad", on desfà la identificació del concepte de "normalitat política" amb el pur retorn

al sistema de partits tornants. En el mateix número, encara, en donar compte del cessament del governador civil, critica la seva gestió a Girona, sobretot pel funcionament irregular de l'Ajuntament. Aquest és un dels motius més reiterats del periòdic.(3)

Ja hem vist com la U.P. de Girona és acusada de no ser més que una "pandilla". Sobre el tema torna a insistir-hi, amb virulència:

"(...) Las ideas y orientaciones se imponían desde arriba. Un día se destituía a uno por que no había querido doblegarse (com al Sr.Mateu aquí en Gerona); otro, se nombraba al que llevaba tiempo pidiendo algo; otros se marchaban asqueados. Es el caso que en toda España (seguramente por durar demasiado la Dictadura) se había ido haciendo una selección a la inversa, en méritos de la cual..los personajillos trapisondas y pequeños políticos de intriga y zancadilla, que no habrían sobresalido y medrado de otra forma, adictos perpétuos a los gobernantes para saciar sus apetitos, que tienen por patria a su estómago y nada escrupulosos en la elección de los medios para la consecución de sus poco laudables fines, se habían ido entronizando y desalojando a las personas decentes y honradas, muchas apolíticas, que al principio se habían decidido a actuar cívicamente apoyando y cooperando a la labor del Directorio...

Producto de esta selección a la inversa, o de lo que sea, en nuestra ciudad se había formado una liga (Revisado por la censura). (...) El grupito o su cabeza visible, orgullosamente se jactaba de ello, sintiéndose dictador o tirano local. En su ceguera llegaron a creer durarían siempre las circunstancias excepcionales de la Dictadura.(...)

Sería interminable la enumeración de todos los desafueros de la liga directora local que desde el Municipio y la U.P. desafiaba al pueblo y a la ciudad toda.

Pero en el momento que querían reorganizar la U.P...y aspiraban a ocupar lugares más preeminentes en la provincia, viene el cambio de Gobierno...(...)

Como modelo de políticos consecuentes, los dirigentes de la agrupación han acordado quitar el título de U.P. al círculo y llamarlo monárquico (!vaya unos defensores de la monarquía!...). Conocidos del Sr.Saz de Orozco y políticos de mal olfato, aun llegaron a creer volverían a encumbrarse.(...) el nuevo cambio de gobernador les ha producido nuevo desencanto...(..)

Y nosotros que personal y colectivamente, pública y privadamente, éramos objeto de sus ataques...(...) El derrumbamiento de la pandilla ideada, (Revisado por la censura) es señal de buen agüero para Gerona y para la causa monárquica en toda la provincia. !Albricias! !Albricias!."(4)

En efecte. Gerunda al número corresponent al 22 de febrer de 1930 esmerça una columna per informar sobre el "Gobernador de Gerona". En un principi havia estat nomenat D.Leonardo Saz de Orozco, el qual ja ho havia estat l'any 1919, i havia deixat bon record entre els monàrquics i molt mal record entre els "republicanos y catalanistas". Arribà a Girona el dimecres a la tarda, però a l'endemà era destinat al govern civil de Salamanca. Calia atribuir aquest canvi, com algú deia, a pressions catalanistes? El nou governador era D.Alonso Jiménez, i "es de creer que no vendrá a este Gobierno al dictado del Sr.Ventosa, como dicen los catalanistas..."(5)

Al mateix número de El Norte de Gerona, a la darrera plana, torna a aflorar la polèmica:

"Precisamente en el momento que en nuestra Redacción se examinaba la conveniencia de pulir la forma de lo que decimos (...) en nuestro primer artículo, llegó a la misma la noticia de las amenazas que personalmente nos hace el Sr.Bartrina para el caso de que continuemos hablando de su funesta actuación política y principalmente como dictador municipal. Es la segunda vez que tal Sr. nos amenaza privadamente para coartar nuestra libertad de opinar sobre su conducta como hombre público (...)

Le contestamos al Sr.Viñas, Presidente del Consejo de Administración de la S.A. Editorial Gerundense y querido amigo nuestro, por cuyo conducto nos amenazó ayer privadamente en la persona de nuestro director, para que los repitiera, y le decimos también públicamente,...,...las amenazas no nos intimidan y nos hacen el efecto de una provocación. Y añadimos al Sr.Bartrina, por sí o por medio de otros puede empezar la difamación (...) Que le conste además sabemos perfectamente que él y su pandilla lo han hecho ya cuanto han podido.(...)

Desde luego si trata o hace tratar públicamente el asunto que nos dijo por medio del Sr.Viñas, rotundamente afirmamos perjudicará a la parte que patrocina (no sabemos en que forma) y no a nosotros. (Revisado por la censura). En fin, Sr.Bartrina, empieza

a atacarnos o hacernos atacar, privada y personalmente, cuando guste. Damos el pecho. No seremos parcos en la defensa. (Revisado por la censura).(6)

Els trets anaven, com observem, contra el Sr.Bartrina. Però també contra Joaquim Font i Fargas. L'animadversió es fa patent el mes de febrer del 1930 (recordem que s'havia manifestat ja en el període anterior, i més concretament, l'any 1929 amb l'enfrontament entre El Norte de Gerona i Gerunda). Es parlava del nou consistori municipal i sonava el nom de Font i Fargas com a possible regidor. El Norte de Gerona de seguida veta aquest nomenamet "ya que dicho Sr. es Director de la Escuela municipal de Bellas Artes y de Preparación profesional, cargo retribuido por el Ayuntamiento."(7)

Malgrat aquesta nota, Font i Fargas fou nomenat regidor. I aleshores el periòdic l'acusa de versàtil i cercador de càrrecs públics, reproduint una carta seva (que transcriurem més endavant):

"Según refiere la prensa local, el Sr.Font y Fargas dijo al constituirse el Ayuntamiento, que si había aceptado cargos de la Dictadura era por imposición y en atención a su condición de empleado. Se comenta con gracejo tal afirmación. Ya que sabe todo el mundo los ímprobos trabajos que realizó para lograr la Secretaría local de U.P.

Nosotros quisiéramos que nos dijese tan tornadizo e inconsecuente señor si sabe quién escribió una carta concebida en estos términos (i segueix la carta)." (8)

Gerunda donava també raó d'aquests canvis a les Institucions locals i de la constitució del nou Ajuntament el 26 de febrer.

"...En la sesión ocurrió un pequeño incidente al hablar el Sr.Font y Fargas al que intentaron sisear algunos catalanistas. El Sr.Font se impuso con energía..."

També a la sessió ordinària del dijous següent "el Sr.Font y Fargas obtuvo los aplausos (?) de un grupo del público.."(9)

Una setmana més tard, El Norte de Gerona reprenia la polèmica:

"El Sr. Font y Fargas al constituirse el nuevo Ayuntamiento dijo con despreocupación y desfachatez que si había aceptado cargos en tiempos de la Dictadura fué por imposición y en atención a su condición de empleado.

Nosotros que estábamos enterados de los trabajos que realizó para ser diputado provincial, y luego para ser Secretario de la U.P. local, poseíamos copia de una carta,...., y era del tono siguiente:

Gerona 17-3-1924

Amigo Jaime: Como tal vez no podré verte antes de las 6, que tenemos Junta de Beneficiencia y seguramente habréis de ver al Sr. Gobernador antes para ultimar lo del Ayuntamiento, te reitero mis manifestaciones de ayer respecto a mi designación.

He sido concejal 12 años con dos veces Teniente de Alcalde.

Ser otra vez concejal no me place y comprendo las dificultades para que se me designe Alcalde, cargo que tengo la firme convicción que luciría mejor que muchos. Mas a pesar de esta convicción no me mueve el deseo de serlo, antes al contrario.

Pero estimo que en el actual momento, de aceptar un cargo debería ser un cargo singular, que diera la sensación pública de que se me coloca en lugar especial, deshaciéndose así el daño político que se supuso se me hacía cuando el nombramiento de Diputados.

Sea el fuere, etc, etc...Te abraza tu amigo.'

Para nosotros la transcrita carta es una prueba evidente y concluyente de que el Sr. Font solicitaba y buscaba cargos; pero el autor de la carta afirma que sólo la escribió para rechazarlos,...El Sr. Font reconoce la paternidad de su célebre carta, que le retrata, en otra que desea publicemos, y aún cuando no nos guste llenar nuestras columnas con el estilo y literatura de dicho Sr., como el derecho al pataleo es el último que queda a los fracasados, no queremos dejar de darle gusto,..(...)

Sabemos que no le gustan las medias tintas, sino las de colores bien definidos y diferentes para teñirse con el que le conviene, aunque si le desenmascaran sea peor,..(...)

Y como por su nueva carta, todo el mundo se acabará de convencer que "El Norte de Gerona" no tiene nada que ver con el Sr. Font, como no ha tenido nunca, se lo agradecemos por lo mucho que nos favorece.

'Sr. Director de 'El Norte de Gerona'.

Como que nunca he sido amigo de las medias tintas,... La carta que ha publicado V. faltando a la más elemental honradez, es una carta que yo escribí al amigo

D. Jaime Bartrina, el año 1924 cuando el entonces Sr. Gobernador Civil D. Arturo Carsi (q.e.p.d.) modificó el Ayuntamiento de esta ciudad nombrando, con mi consejo, Alcalde al propio Sr. Bartrina y negándome yo a ocupar la primera Tenencia de Alcaldía, para la cual fué designado Gomis Llambías a pesar de rechazarle el Sr. Carsi./Seguramente que si el Sr. Carsi viviera me recordaría las palabras que me dijo cuando Gomis Llambías fué suspendido de empleo y sueldo y expedientado por el Sr. Rector de la Universidad D. Andrés Martínez Vargas y yo le defendí como se defiende al mejor de los amigos. !Cómo conoció a Gomis el Sr. Carsi!/ Y seguramente también que si el Ex. Gobernador Sr. Urquía se enterara de de la deslealtad de Gomis Llambías, me echaría en ara la responsabilidad mía en el nombramiento de director de la Normal de Maestros cargo que detenta innoblemente a pesar de haberle pedido dimisión sus compañeros. Pero dejo todo esto velado para decirle a V., Sr. Director del Norte de Gerona, que la referida carta la escribí con perfecto derecho rechazando cargos que se me ofrecían y que V. la ha publicado sin derecho ninguno ya que es documento que no le pertenece. V. que es abogado, sabrá mejor que yo si esto constituye un delito./Y para terminar le manifiesto que estoy a su disposición para discutir como procede entre periodistas católicos, huyendo de insidias y combatiendo con nobleza..' Joaquin Font y Fargas."(10).

Es clar que la carta de Font i Fargas era, al seu torn, una acusació contra Gomis Llambías, redactor de El Norte de Gerona. Per això aquest es veié obligat a replicar:

"(...) Es, desde luego, síntoma de haber perdido la serenidad, tan preciosa para los que, como el Sr. Font, tienen altas aspiraciones políticas, derivar una cuestión que a política se refiere por derroteros que invaden el terreno de la vida profesional y particular. Y en estas condiciones no es extraño que tal señor, y le llamo así porque en todo momento gusto de emplear la corrección, diga cosas en forma tal que permitan el nacimiento en la opinión de sospechas acerca del cumplimiento del deber profesional, acuda a fantasear acerca de hechos que no pueden comprobar y emita afirmaciones, por desconocimiento de los hechos, que no están conformes con la realidad. Le consta al Sr. Font que si el Rector de la Universidad Sr. Martínez Vargas me dejó suspenso de empleo y sueldo, fué debido a una denuncia en que se me imputaba el hecho de haber abandonado el destino. Sabe asimismo que no era cierto el hecho. Como hicieron los demás compañeros, como debía hacer, como

haría yo y cualquier amante de la justicia contribuyó el Sr. Font a que rectificara el Rector su determinación. Y ha de reconocer el Sr. Font que en la misma procedí cuando se abrió expediente de orden de dicha autoridad contra el Claustro de la Escuela Normal. Está enterado muy bien el indicado Sr. del cuidado que pongo en el cumplimiento de mis deberes profesionales, para no tener la cara (clara) intención de promover sospechas con frases no explicadas, de ser yo precisamente quien vaya a decir de que manera procura él cumplirlos.(...)"(11)

Per a cloure aquesta polèmica cal dir que Joan Viñas, i Joan Gomis, es donaren de baixa del "Círculo Monárquico", que presidia J. Bartrina:

"Muy Sr. mio: Las orientaciones que desde un tiempo a esta parte, sigue el Círculo que Vd. preside, y a las que no se avienen mi ideología ni mis sentimientos católico-monárquicos, me mueven a indicarle se sirva darme de baja. S.S. Juan Viñas.

Muy Sr. mio: el hecho de haberse convertido el Círculo que fué de Acción Monárquica, de Unión Española y de Unión Patriótica, en una sociedad de marcada actuación personalista, sin que aparezca en su vida ninguna manifestación eficiente de idealidad monárquica, me obliga a darme de baja de ese centro. Juan Gomis."(12)

Les dissensions d'ara, més clares i amb un to molt vehement a causa de les circumstàncies polítiques, són les mateixes que venien arrossegant-se d'anys enrera, que dividien i enfrontaven els grups addictes al Directori Militar. En definitiva no són cap novetat. Tot ens porta a creure, d'altra banda, que eren molt més picabaralles personals, que no pas grans enfrontaments ideològics. De fet, els mateixos que avui trobem dividits i llençant-se mútuament recriminacions són els que ahir militaven en el mateix partit "Unión Patriótica", ocupaven càrrecs en el mateix Ajuntament i prenien el cafè i feien la tertúlia en el mateix Círcol, i que demà, millor dit demà passat, tornaran a presentar-se plegats en una mateixa candidatura ("Dreta Social Agrària", municipals, 14 de gener, 1934). El Norte de Gerona mateix volgué precisar que les acusacions que retreia

a la llum pública no es referien pas a tots aquells que havien col.laborat amb la Dictadura, ja sigui des de l'Ajuntament, ja sigui des de "Unión Patriótica":

"(...) Resulta pueril, pues, que los dirigentes de la liga persistan en su ofensiva personal y económica contra nosotros, tratando de hacer creer a dichos ciudadanos, dignos y honorables, que contra ellos iban nuestros tiros; pues de sobra sabe Gerona a quien nos referimos al censurar hoy una desastrosa actuación."(13)

Resta clar, per tant, que la polèmica calia restringir-la a nivell només d'algunes persones. El detonador d'aquesta enemistat havia estat, fonamentalment, l'actuació municipal dels censurats, tal i com es pot deduir de les planes de El Norte de Gerona.

Quina és la postura política de El Norte de Gerona durant aquests mesos del 1930? Crec que pot resumir-se en tres punts. El primer, la defensa de la monarquia enfront de l'ascensió galopant del republicanisme. El periòdic vol deslligar la monarquia de les responsabilitats derivades de la Dictadura i evitar així que sigui arrossegada pel descrèdit:

"Creemos que es un absurdo hacer consubstancial la Monarquia con la Dictadura...No cabe atribuir a la Corona supuestas determinaciones de un gobierno dictatorial.(..)" (14)

El segon punt ideològic és la postura anticatalanista. Així, denuncia els crits catalanistes que se sentiren a la Rambla de Girona el dia 23 d'abril, com a intolerables; i reprèn la vella àrgumentació del perill d'un "centralisme barceloní". (15)

El tercer eix és la defensa del catolicisme com a base moral i punt de referència de la vida político-social.

Aquest programa el sintetitza perfectament el mateix periòdic:

"En estos momentos en que aparece velado el horizonte político...nosotros...estamos en el mismo lugar donde siempre estuvimos..."

El lema Dios, Patria y Rey encierra los principios a que ha de ajustarse nuestra conducta. Y nuestro

esfuerzo se sumará por ende, a aquellas organizaciones que luchan por un ideario católico, monárquico español.

Entendemos que la paz y la prosperidad de los pueblos son absolutamente imposibles sin las normas éticas que dicta nuestra religión. Consideramos incompatible con el criterio de unidad patria todo intento de segregación; variedad en la unidad, siempre; fraccionamiento, separación, jamás. Y creemos impropio otro régimen que no sea el monárquico único que responde a la tradición y al sentimiento de la raza.

Nuestra actuación será de cooperación a toda agrupación que defienda aquel lema..."(16)

En aquesta definició programàtica hi apareix ja el gran tema de la formació d'una gran unió dels monàrquics. És el fil conductor de la política concreta menada pels redactors de El Norte de Gerona. Posen com exemple Barcelona. I segueixen de prop els reagrupaments que anaven teixint-se arreu d'Espanya. No deixa de ser significatiu el manifest, imprès a Madrid, però en català, "La Comunió Tradicionalista-Integrista als catòlics espanyols", enquadernat entre els exemplars del 7 i 11 de juny. Tampoc cal considerar casual la publicació de les "Normas del Cardenal Segura sobre asociaciones católicas y sus relaciones con las neutras" (17). Tot plegat respon al mateix propòsit de cercar unes bases comunes per a establir un front únic monàrquic-catòlic.

Tanmateix, les gestions per aconseguir aquest front únic, a Girona, fracassen rotundament. El fracàs no respon a cap altra raó que a la pervivència dels enfrontaments personals de què ja hem parlat anteriorment. En efecte, com a conseqüència dels enfrontaments esmentats, dins el mateix corrent ideològic, es generaran dos grups antagònics: d'una banda, els "Catòlico-Monàrquics", amb El Norte de Girona com a portantveu, i amb J.Mª Vilahur, J.M.Thió, i Joan Gomis, com a capdavanters; i de l'altra, "Unió Monàrquica", al voltant de J.Bartrina, i J.Font i Fargas, i amb el periòdic La Ciudad, dirigit per Joaquim Costa Furtià, com a òrgan públic. El mes de juliol del 1930 tingueren lloc contactes per arribar a una entesa i constituir l'anelat

front únic. Però l'acord no fou possible (18). I les picabaralles entre els dos periòdics, desmentint-se mútuament, no feren altra cosa que augmentar.

I així anaren passant les setmanes. El clima pre-electoral, i la recomposició de l'espectre polític, ho amaraven tot. La inestabilitat de la situació era patent. La conflictivitat laboral a Barcelona s'incrementà notablement a la tardor; El Norte de Gerona proposava una "acción enérgica" (19). Els partits polítics cada cop prenien postures més nítides i es presentaven públicament sense massa restriccions mentals. A Girona, per exemple, el diumenge 16 de novembre, "Acció Catalana" féu un important míting en el qual intervingué J.Camps i Arboix. En el seu discurs censurà l'actuació del bisbe gironí a propòsit d'una carta Pastoral, ben desafortunada. El Norte de Gerona s'afanyà a fer constar la seva més enèrgica protesta (20). Els intents de pronunciament republicà començaren a prendre cos, a desgrat del seu fracàs.(21)

Davant la convocatòria d'eleccions legislatives els grups monàrquics gironins anaven preparant les seves candidatures sense haver arribat a cap acord.

"Se rumorea que en breve los elementos de Unión Monárquica de la Plaza de la Independencia presentarán un candidato por el distrito de Gerona para las próximas elecciones de diputados a Cortes.(...) Pero, como sea que, con una frescura sin par, se intenta dar la sensación de que la designación del aludido candidato responde a la voluntad de los distintos grupos monárquicos de la provincia, y esto constituye una burda maniobra impropia de los actuales tiempos y circunstancias, nos vemos precisados a poner las cosas en claro...En primer lugar, conviene advertir que en la Unión Monárquica figuran algunos, no todos, de los elementos que figuraron en la Unión Patriótica. Y que éstos, no son precisamente los que dieron mejores muestras de acierto político...

En segundo lugar, no ha habido reunión alguna en Gerona en la que se pusieran de acuerdo...

Y como es posible y más que posible, probable, que en la concurrencia de candidatos haya alguno que con carácter católico monárquico se presente a la

lucha, con un programa coincidente con las aspiraciones del tradicionalismo que...concretó Mella..."(22)

En efecte, Gerunda, vol orientar el vot dels seus lectors, i recomana obertament candidats "Catòlico-monàrquics". Concretament, pel districte de Girona, Josep Ayats Surribas; per Figueres, Carles Camps i Armet, propietari de Sant Llorenç de la Muga; i per Vilademuls, Andreu Bassas i Figa. Tanmateix en aquest número del 14 de febrer, llegim:

"En el momento de entrar en máquina el presente número, nos llega la noticia de la crisis del gobierno.." (23)

Sabem, però, que l'anunci del retraïment de grans sectors polítics i el desgast del govern Berenguer, obligaren el Rei a constituir un nou govern de concentració monàrquica, presidit per Aznar, que convocà eleccions municipals. Aquestes eleccions, malgrat el caràcter de municipals, assumiren en la consciència de tothom un caire de plebiscit.

No era cap secret que aquestes eleccions assumien una dimensió més enllà de l'estricta renovació del govern local. Gerunda deia, per exemple:

"...Se trata ahora de una afirmación política en los Ayuntamientos más que de una obra administrativa. Estas elecciones nos ofrecen un aspecto distinto de otras veces..."(24)

Ni tan sols, doncs, aquesta situació tan extrema, de caixa o faixa, fou suficient per fer oblidar les velles enemistats. El Norte de Gerona insistia en la seva campanya contra el Director del Círculo Monárquico, Jaime Bartrina Mas, pronosticant "acabará "el Círculo", como acabó la "Unión Patriótica" y como aquel Circulo Maurista hace años; perturbado por la fatídica actuación de quien tiene la desgracia por sus condiciones políticas, de ser un elemento de perpetua disgregación". (25)

Finalment, els números corresponents als dies 24 i 28 de març donaven a conèixer la candidatura "Católico Monárquica": Pel districte 1r: Isidre Bosch Bataller, arquitecte i propietari; Pere Calafell Montada, obrer mecànic; i Narcís

Tibau Güitó, metge. Pel Districte 2n.: J.Mª Vilahur Casellas, advocat; Joan Viñas Robert, industrial i propietari; Pel Districte 3r.: Antoni Busquets Norat, advocat; Josep Mª Thió Rodés, advocat; i Valentí Güel Maymí, del comerç. Pel districte 4t. va ser anunciat inicialment Felip Sánchez Listosella, però immediatament va haver-se de desmentir en no acceptar formar part de qualsevol coalició, en no aconseguir-se un acord amb la Lliga, com pretenien (4 d'abril). A Girona, a més, es formà una altra candidatura monàrquica, la de "Unión Monárquica". Per als redactors de El Norte de Gerona aquesta segona candidatura-resultat de les velles incomprendions- no feia res més que obstruir el triomf dels monàrquics:

"Se comenta vivamente y es objeto de enérgicas censuras por parte de los elementos de orden, la presentación de una candidatura obstaculizadora de Unión Monárquica por los distritos 2º y 3º de esta ciudad. No se explica ninguna persona sensata el hecho de que rehusaran una coalición con los mauristas, tradicionalistas y conservadores, los elementos directivos del Círculo de la Plaza de la Independencia, presentando en cambio dos candidatos por cada uno de los indicados distritos al objeto de dificultar el éxito de la candidatura católico monárquica..." (26)

En efecte, la "Unión Monárquica" presentà els següents candidats: Districte 2n.: F.Bassols, Joaquim Costa, i J.Gultresa; i pel Districte 3r.: Mirandes, i Perramon.

Un argument a favor de la candidatura preconitzada per El Norte de Gerona fou la dels documents oficials o oficiosos de l'Episcopat i el Vaticà. Per exemple, "Una Pastoral interesante", del bisbe de Tuy. O "Una nota oficiosa del Vaticano sobre la actitud del clero en la agitación antimonárquica de España", el text atribuïa als francmaçons l'agitació política.(27)

El resultat dels comicis, com és prou sabut, donà la victòria a La Unió Republicana (front únic republicà) amb el 51,1% dels vots, i 15 regidors, seguit del "Centre Catalanista" (Lliga) amb el 28,7% dels vots, i 5 regidors. Els Catòlico-Monàrquics aconseguiren només 2 regidors (Valentí Güell, i Antoni Busquets), amb un 11,5% dels vots. I "Unión Monárquica", amb

un escarransit 4,5%, 1 regidor (F.Bassols).(28)

Era el primer fracàs. I l'índex clar de com els diversos cercles aplegats sota la bandera monàrquica no eren més que grups marginals dins la societat gironina. S'inaugurava, per tant, tota una nova etapa de la Història de Catalunya, amb neta hegemonia de l'esquerra nacionalista.

2.L'INTEGRISME CATÒLIC I LA QÜESTIÓ ESCOLAR

Durant l'etapa de transició entre la Dictadura de Primo de Rivera i la Proclamació de la Segona República, que acabem d'analitzar des de l'òptica política de El Norte de Gerona, començaren a plantejar-se bona part dels temes de política educativa que es desplegaran al llarg dels anys de la Segona República.

Certament, el tema escolar esdevé un dels més vius, camp de propostes contraposades, reflex de la pluralitat dels interessos socials i ideològics que cada formació política canalitzava.

Per això abunden molt les notícies i els articles referents a l'escola. Molts són de caràcter pedagògic o comentaris marginals, o bé fan referència a activitats escolars. Un col.laborador assidu d'aquesta mena d'articles era M.Martí. També són freqüents els escrits, no massa interessants, val a dir, de Joan Gomis.

Realment hi ha poques novetats a ressaltar, en aquest camp. De fet, el tema axial continua essent la defensa de l'ensenyament religiós i la presència de l'Església en aquest àmbit. Política que s'havia manifestat en mil detalls, com en la protesta perquè en un tribunal d'oposicions havia estat suprimit el vocal eclesiàstic o en la insistència en subratllar la importància de l'educació religiosa, o en l'anàlisi del que passa a altres països.(29)

Aquesta preocupació es fa més aguda en les darreries de la Dictadura, en començar a sentir-se veus més plurals. En aquest sentit és molt allisonadora la circular de l'Associació Catòlica Nacional de Pares de Família, del gener del 1930; i és allisonadora per un doble motiu, d'una banda perquè és símpto-

màtica dels canvis que comencen a entreveure's, i d'altra perquè significa una mobilització i reagrupament dels sectors catòlics en vistes a la defensa de l'ensenyament confessional.

"La Asociación Católica Nacional de Padres de Familia ha dirigido a todos sus asociados y al pueblo católico en general, la siguiente interesante y oportuna circular.

'El espectáculo que ha ofrecido la Asamblea de Catedráticos de Institutos recientemente celebrada en la Corte, al discutir el lugar que a la Religión corresponde dentro de la segunda enseñanza, nos obliga a llamar la atención de las familias cristianas sobre la necesidad de asociarse para imponer su criterio católico en la organización y funcionamiento de las instituciones docentes establecidas por el Estado.

...es lo cierto que los padres debemos sentir profunda amargura al contemplar que aquellas personas llamadas por delegación nuestra a ejercer el magisterio sobre nuestros hijos, para convertir la escuela en la prolongación de nuestros hogares cristianos, cuando han tenido que deliberar a la faz de la nación, no hayan proclamado sin vacilaciones que la Religión Católica es luz que ilumina...

Aún podríamos añadir que, en España, es la Religión Católica la clave indispensable para explicar todas las grandezas nacionales, para descubrir el tejido de nuestra historia, para atisbar la formación de nuestro carácter, para reducir a unidad las variedades geográficas y regionales, en una palabra para conocer y amar todo cuando encierra nuestra Patria. (...)" (30)

A principis d'estiu, i en el context de reorganització de les forces catòliques, tingué lloc a Girona una Reunió General de l'Associació Catòlica de Pares de Família, per tal de renovellar-se, tot obeint consignes del Bisbe. Ben cert que calia aquesta revitalització, perquè fins aquest moment no era més que una Associació nominal. N'hi ha prou amb dir que a aquesta reunió general "la concurrencia fué poca; con decir que faltaron incluso el Presidente y Vicepresidente se verá lo abandonada que estaba tan importante entidad". L'Associació es reorganitzà, i en va assumir la presidència J.Mª Vilahur. Però no sembla pas que tingué una gran incidència en el món gironí.(31)

No cal ni dir com era, també, elogiada i preconitzada l'escola congregacionista.(32)

De fet, és sobretot a partir del juny del 1929 que El Norte de Gerona s'interessa especialment pels problemes escolars. Si fins ara de tant en tant hi havia col.laboracions de caire pedagògic, per exemple de Joan Gomis, a partir d'aleshores seran habituals, sovint en forma d'una breu nota sota la rúbrica "De enseñanza" i signada per G.(Gomis). Com a significatiu d'aquest interès pel problema escolar ens sembla especialment notable l'article "El problema escolar":

"(...)Los Ayuntamientos, en la actualidad libres de aquellos compromisos y cortapisas que entrañaba una funesta política partidista y caciquil, pueden atender los anhelos populares y responder de su gestión administrativa, complaciendo las demandas de escuelas y maestros.(..)

Las tendencias modernas en la labor docente, no asignan a cada maestro más de una cuarentena de alumnos. Cuando el número es inferior y están los chicos a un mismo nivel en la instrucción, el trabajo del maestro da excelente rendimiento.

(...)El maestro ha de conocer a todos y cada uno de los alumnos. Cada niño es un caso, que se ha de estudiar, si se pretende educarlo convenientemente. Porque hoy no es la escuela un recinto para guardar los niños, y en el que el maestro enseña rutinariamente cuatro vulgaridades..; sino una institución de la que se espera en virtud de la obra conjunta de maestro y alumnos (valores activos unos y otros) la formación de hombres;..

En Gerona, el problema escolar hace tiempo que se planteó; pero está a estas horas sin resolver.

...la insuficiencia de tres escuelas unitarias de niñas, dos de párvulos, dos unitarias de niños y la práctica graduada aneja a la Normal para atender debidamente a la enseñanza de los niños y niñas de una población de más de veinte mil almas y en la que hay muchas familias de humilde posición.

Ya que el hecho de que existan escuelas particulares, no es óbice para que se creen y establezcan las oficiales que hacen falta; en primer lugar, porque son muchos los padres que no pueden soportar los gastos que origina la enseñanza privada; en segundo lugar, por estar estas expuestas a desaparecer,...

(...).

En el primer Ayuntamiento que presidió el Sr.Bartrina

se aprovó un plan completo que iba encaminado a construir dos graduadas (para niños y para niñas) una en la calle del Carmen y otra en el barrio de S.Pedro, construir una Normal para Maestros con su graduada aneja, y trasladar al piso del Grupo Escolar, convenientemente habilitado, la Escuela Normal de Maestros.(...)"(33)

El punt de partida en el qual tothom sembla estar d'acord és la constatació de què l'escola primària i els mestres havien estat preterits pels diversos governs espanyols. I a Girona, la situació escolar continuava essent deficient:

"Según nos aseguran, es propósito firme de la actual corporación municipal resolver el problema que plantea el exiguo número de escuelas nacionales...y se va de una vez a la construcción de edificios adecuados en las barriadas de S.Pedro y de la Merced a fin de aumentar las escuelas disponibles y descongestionar las pocas y contadas que actualmente existen.(...)

Es una realidad la deficiencia en número y condiciones de los locales que en Gerona se destinan a la obra docente Instituto, Escuelas Normales, Escuelas primarias; todos nuestros centros de educación y de instrucción, están en una situación que no corresponde a la importancia de nuestra ciudad.

(...) La construcción de los edificios escolares de S.Pedro y de la Merced, para la que puede recabarse el auxilio económico del Estado...(34)

Aquesta constatació, tanmateix, no vol pas dir que El Norte de Gerona apostés a favor d'una escola pública, única i laica. Ben al contrari. El periòdic el que defensa, en realitat, és la coexistència de l'escola privada, i més concretament, la congregacionista, i la pública, i aquesta darrera amb marcat caràcter confessional. Com que aquests són precisament, els temes que comencen a plantejar-se obertament, El Norte de Gerona també els afrontà. En primer lloc defensant l'escola congregacionista, tot mostrant la seva forta implantació. I d'altra banda, oposant-se a la proposta de l'escola única, perquè voldria dir oposar-se al dret dels pares.(35)

Tant si es vol defensar l'escola privada com si es vol defensar l'orientació catòlica en l'escola pública cal

recórrer -com ja hem insinuat- als drets dels pares. Per això, cal potenciar i organitzar les Associacions de Pares de Família Catòlics. Aquesta és la peça clau en l'estratègia. Perquè, de moment, les úniques Associacions de Pares de Família organitzades mínimament són les que s'inscriuen en el marc confessional (a Girona, per exemple, el president d'aquesta associació era J.Mª Vilahur). D'aquí la crítica a tota mesura que limités el marge d'actuació de les esmentades Associacions:

"Se discute en estos días una disposición publicada por el ministerio de Instrucción pública autorizando a las Universidades el no reconocimiento de las Asociaciones de Padres de Familia./ Y los que aplauden con más calor la disposición son precisamente los Liberales. Y se comprende.

Las Asociaciones de Padres de Familia son de marcado carácter católico, su creación obedece a la efectividad de las normas de Acción Católica, dictadas por la Santa Sede. ¿Cómo los izquierdistas al uso,... van a permitir la intervención en la enseñanza de los padres de los estudiantes? La enseñanza pertenece al Estado, dicen. La familia, los derechos paternales, tan inalienables como los de aquel, no merecen, para ello, ser tenidos en cuenta. Otra cosa dirían,... si esas Asociaciones fueran, en vez de católicas, neutras o francamente enemigas de la Religión.(...)

No es más que esto el 'quid' de la cuestión: Abundan en los claustros universitarios catedráticos de ideas avanzadas; las izquierdas no pueden consentir que a estos 'adalides del progreso' les tomen en cuenta ni aún de sus faltas de asistencia a clase los 'retrógrados' padres católicos que tienen el deber de entregarles a sus hijos, si quieren que sean hombres cultos, pero no tienen la facultad de saber si es cultura o incultura lo que se les explica.

Asociaciones de Padres de Familia, Asociaciones de Estudiantes Católicos...nada, no merecen nada. En cambio el derecho y la justicia y hasta la protección oficial, deben estar al lado de la F.U.E.y de los que convierten la cátedra en tribuna de mitín revolucionario. Esto es equidad, tolerancia, y, sobre todo, democracia.

Lo que nos apena y nos sonroja es que el autor de las disposiciones...sea un ministro también católico,..."(36)

Dins d'aquesta mateixa línia, el periòdic -com ja venia essent habitual- propaga i recolza la "Confederación Nacio-

nal de Maestros", com a Associació Professional i autònoma de l'Associació Nacional que a Girona tenia la màxima i majoritària implantació. Això mateix ens fa sospitar que la "Confederación" aplegava el sector del magisteri més proper a les tesis dels grups confessionals. De fet, sovint és esmentat elogiosament El Ideal del Magisterio, òrgan de l'esmentada "Confederación". I ens dóna informació de les seves assemblees. Gràcies a una d'aquestes informacions podem establir la nòmina de mestres inscrits a la "Confederación": Adelina Guimerà, Esteve Guinart, Martí Plaja, Josep Culubret, Antoni Pascual, Gervasi Traiter, Ricard Camó, Joan Bagué, Josep Fàbrega, Climent Guardiola, Ignasi Bassades, Antoni Paltré, Llorenç Rocalba, Miquel Dabau, Joaquim Font, Agustí Soler, Rafael Juli, Josep Abellí, Mercè Domingo, Ramon Figueres, Teresa Bordanoba, Joan Gomis, Concepció Ametlla, Adelaida López, Pere Dausà, Francesc Canós, Carlota Ortiz, Agustí Prat, Emília Costa, Antònia Vidal, Maria Betés, Emili Isern, Miquel Suñer, Eudald Roca, Josep Saba, Concepció Albert, Manuel Roca, Miquel Ribalta, Xavier Ciurana, Rita Russó, Joaquim Petit, Francesc Tomàs, Lluís Faitg, Rafael Ximinio, Rita Esteba, Carme Gratacós, Hilari Calderí, Josep Bertran, Cristòbal Sagarra, Leonor Satorras, Catalina R. Puente, Mercè Maymí, Joan Rodà, Anna Caba-riachy, Josep Cortina (total 56). En aquesta assemblea s'elegiren els diversos delegats, provincials i de partit judicial. En realitat foren reelegits tots els càrres: Delegat Provincial, Joan Rodà, mestre de Llagostera; i pels partits judicials de la Bisbal, Josep Cortina; Figueres, Llorenç Rocalba; Girona, Miquel Debau; Sta. Coloma de Farners, Esteve Guinart; Olot, Rafel Juli i Puigcerdà, Miquel Suñer. I a més d'altres acords professionals, i perquè ens assenyalava un xic l'orientació de "la Confederación", va decidir-se manifestar:

"4º Manifestar a la Junta directiva que cuanto más nos veamos atacados por nacionalistas de esta provincia más confederados nos sentimos. 5º Felicitar a don Pedro Riera Vidal, actual Inspector de la 1ª Enseñanza en Toledo, por su nombramiento de Diputado provincial..".(37)

Encara val la pena de fer ressaltar que entre els confederats hem esmentat, suara mateix, Joaquim Font i Fargas, i Joan Gomis LLambías.

Però, a més, El Norte de Gerona, potenciarà, lògicament, aquells mestres públics més favorables als seus plantejaments. I això, fins i tot, a l'interior de l'Associació Nacional. Un exemple prou significatiu ens l'ofereix aquesta nota:

"A los maestros de esta provincia. Ante una elección. El domingo día 13, se verificará la elección para designar el vocal representante de esta provincia en la Junta Directiva de la Asociación Nacional del Magisterio.(...)

La trascendencia que para la vida societaria tiene la acertada designación de un representante provincial, nos obliga a exponer nuestro criterio y a orientar a los maestros suscriptores y lectores que han de tomar parte en la elección.

Entendiendo que la otorgación del cargo ha de considerarse...de ningún modo como un medio fácil de actuación personal en el terreno doctrinal o político, opinamos que la designación ha de recaer en.., un Maestro en fin que huyendo de esos radicalismos sectarios que se manifiestan en una persistente labor antireligiosa y antipatriótica, obre siempre con una alteza de miras y una ecuanimidad que no promuevan recelos.

Entre los candidatos designados nos inclinamos a recomendar a nuestros amigos al culto Maestro de la graduada de esta ciudad y presidente de la Asociación de este partido, D. Francisco Mundi,...(...)"
Un Maestro". (38)

És patent, igualment, el recolzament al mestre d'Amer, Joaquim Saurina Negre. Reporten amb satisfacció el vot de gràcies que li havia expressat l'inspector J.Montserrat Torrent (12 de juliol, 1930). Tanmateix, pocs mesos més tard, Joaquim Saurina és motiu d'un insidiós comentari del quinzenal gironí "Clarinet".

"Nuestro particular amigo, el culto maestro nacional de Amer, nos ruega la publicación del siguiente escrito:

Exmo.Sr.Gobernador Civil de la Provincia de Gerona.
El nº11 del espacioso quincenal gerundense titula 'Clarinet'...inserta un párrafo que copiado literalmente y fielmente traducido dice: 'Hacemos constar que nosotros no nos ponemos nunca en la vida particular de nadie, comentando solamente su vida pública,

porque de ponernos en la vida particular del señor Saurina, podríamos decir muchas cosas, jugosas de verdad, que preferimos callar por motivos de delicadeza!

V.E. entenderá que, de no haber autoridades y leyes (y a veces aún habiéndolas), esas insensateces se corrigen a bofetadas; si no se conoce el autor, se dan al director del periódico. Yo, como cualquier vecino, tengo derecho a que se me respete mi honra, y en el caso presente, precisa una reparación de la ofensa que algún imbecil, creyendo estar a salvo no firmando sus manifestaciones, se ha permitido hacerme en la forma más vil, cobarde y canalla.

Junto a mi calidad de caballero, hay la de Maestro nacional, y persuado (porque debo persuadir) a mis alumnos, de que la ofensa al honor no debe repararse en forma violenta y que hay leyes y autoridades para sancionarlas, acudo a V.E. para que se sirva proceder de la manera que estime más justa, evitándome la necesidad de romper la sinvergüenza del autor de la afirmación traducida o de la dirección del periódico 'Clarinet', con sendos puñetazos hasta conseguir que no se atrevan a repetir su desfachatez y ligereza escribiendo artículos que pongan en entredicho la honra de las personas. Es gracia...
Joaquin Saurina." (39)

Pel que en sabem, no sols J.Saurina no va veure acomplert el seu desig de reparació en l'honor, sinó que Clarinet insistí en els atacs, i a més va afegir-s'hi un altre quinzenal, de la Lliga, El Corn. El Norte de Gerona, en una crònica del corresponsal a Amer, reprodueix una adhesió a Saurina com a rèplica als atacs de què era objecte. Més endavant, però, podem comprovar que Joaquim Saurina era un mestre conflictiu.

El Norte de Gerona, d'altra banda, es mostra decididament crític amb el Patronat Escolar Municipal de Barcelona. Perquè l'existència d'aquest Patronat significava clivellar el sistema de promoció regulat amb què es regia el magisteri públic. Però sobretot perquè creien que els mestres seleccionats pel Patronat serien mestres catalanistes:

"Según informes fidedignos, en breve serán designados los maestros que han de realizar en las escuelas creadas en Barcelona una labor, a nuestro juicio, más política que docente, bajo las directrices de

un Patronato especial.

Perjudicando en gran manera los derechos de infinidad de maestros españoles que, tras largos años de ejemplares servicios, esperaban lograr por traslado una plaza en Barcelona, el gobierno,...facilitó a los sectarios que dirige el Sr.Massot, el reclutamiento de las huestes que han de cuidar el vivero de "Acció Catalana"; ese vivero de ilusos que suspiran por un separatismo total.

Es posible que en las listas de los agraciados figuren: sujetos como aquellos que un día lloraban miedosos en el despacho de un gobernador de la Dictadura al ser conminados por su conducta antiespañola..; sujetos que consiguieron a fuerza de arrastrarse..una falsa aureola que supieron cotizar; sujetos que se prestarán a toda actuación partidista que se les indique por los políticos directivos del cotarro; sujetos de Acció Catalana que tendrán mucho de agente electoral y poco de pedagogo.." (40)

Unes setmanes més tard criticarà el nomenament dels directors triats per als grups escolars de Barcelona, com a arbitraris i sectaris.(41)

El Norte de Gerona posa de relleu tots aquells elements que afavoreixen i prestigien l'ensenyament confessional. Per això, per exemple, i referit a les Escoles Normals, dedica notable espai a ressenyar la celebració de la Festa de Sant Tomàs, Patró dels estudiants ("La Fiesta de Sto.Tomàs fué un éxito", 11 de març,1931).(42)

També acollirà amb simpatia la constitució de l'Associació de Normalistes i ex-Normalistes gironins i les seves activitats.

Hi ha, encara, un tema que mereix l'atenció del periòdic integrista gironí. Ens referim a la infància marginada. Dóna gran relleu a la constitució del Tribunal Tutelar de Menors (l'any 1928). I segueix amb interès la tasca de la Llar Infantil. Per exemple, publica un excel.lent article sobre "La formación espiritual de los asilados en la Casa Provincial de Caridad."(43)

També és interessant un article on hom planteja el problema de la didàctica de la Història a l'escola primària.

D'una banda, posa sobre la taula els continguts propis de la Història; bescanta el memorisme i la mera història de reis i batalles, per propugnar com a objectiu l'estudi de la història de les coses, de les eines i invents. D'altra banda, com a mètode, defensarà un mètode cronològic regressiu, o sigui, des de la realitat d'avui cap al passat.(44)

Dins d'aquest apartat, i per ser d'una línia ideològica molt similar, a desgrat de l'enemistat personal que enfrontava Joaquim Font i Fargas a Joan Gomis Llambías, hem d'esmentar la revista professional Gerunda.

La caiguda de la Dictadura, lògicament, es reflecteix a Gerunda. Sobretot perquè assumeix una major càrrega defensiva, i presenta la seva opció amb molta més agressivitat. Per a Plinio (¿J.Font i F.?) els moments polítics que estaven vivint eren uns "Momentos críticos": "..La marcha del Directorio..y el vocerío que se ha armado en el campo de las izquierdas por la tolerancia incomprensible del nuevo gobierno..", no auguraven res de bo (45). En aquest sentit era prou significatiu que Lluís Moreno Torres, director de El Magisterio Gerundense "se manifiesta republicano", en un article publicat a El Autonomista (el 22 d'octubre del 1929). I Gerunda intenta posar en evidència les discrepàncies que existien al si de l'Associació de Mestres de Girona, recolzant la gestió de F.de P.Mundi i Roura, mestre de l'Annexa i president de l'Associació de Mestres del Partit de Girona, enfront de Lluís Moreno i de la Junta Provincial. Així, atribueix a Francesc de P.Mundi tot el mèrit de l'organització de les Conferències que tingueren lloc els primers dies de novembre del 1929.(46)

Gerunda, doncs, davant la crisi política reforçarà els conceptes i les institucions tradicionals. Subratllarà el paper de l'Església i la família. I alertarà els lectors sobre els perills que comportaria l'establiment de la República. En aquest sentit reproduïx un article catastrofista de Lequerica, publicat a El Pueblo Vasco de Bilbao, on l'autor identifica

República i laïcització, i guerra civil i negació de l'Exèrcit.(47)

Per això, malgrat assenyalar algunes distàncies amb el Règim de Primo de Rivera, Gerunda confessarà la coincidència de programa amb la Dictadura desbancada, " a pesar de estar al lado, no dentro del Gobierno del General Primo de Rivera"(48). Aquesta adhesió es posa de relleu amb motiu del decés del Dictador a París:

"Sentíamos por él profunda veneración y una afección intensa. Como españoles le guardábamos una gratitud sin límites. Seguíamos pensando en él como el Salvador de España..." (49)

La postura de Gerunda era nítidament integrista. Per això s'escandalitzava i no entenia les actituds més liberals d'alguns sectors catòlics. Aquesta discrepància aflora sobretot en parlar del paper de la Religió en l'ensenyament:

"Hay en España una porción de católicos que le vuelven a uno el juicio y no hay manera de comprender cómo, demonio, se las arreglan con su catolicismo. Se les dice que la libertad de conciencia, la libertad de cultos, la libertad de cátedra, etc., etc., son impías..y contestan muy satisfechos y muy frescos que en eso disienten de León XIII, de Pio IX y del Syllabus, pero nada de esto importa para que ellos sigan siendo católicos. Se les dice que la Iglesia es una Sociedad perfecta e independiente...; al contrario, el Estado es quien debe reconocer la supremacía indirecta que sobre él tiene la Iglesia; que esta es la doctrina corriente entre cristianos enseñada "ex cathedra" por los Sumos Pontífices.."(50)

Amb coherència amb aquest programa, Gerunda publica articles de Manuel Siurot i reproduïx una sèrie de paràgrafs de "El Maestro mirando hacia adentro" del P.Manjón. També publicarà algun article escadusser de José M.Pemán. Com a col.laboradors locals sobresurten i són habituals Joaquim Font i Fargas (Plinio), Adrià Vilà i Pagès, mestre de la Sellera, i Francesc Canós, mestre de l'Annexa de Girona. Gerunda dóna compte de la concessió de la medalla de plata al treball a F.Canós i s'adhereix a l'homenatge que per aquest motiu se li reté (51). La revista, a més, recull notes de la Confederació Provincial de Mestres. Per exemple, constituït, ja el govern de l'almirall

Aznar, amb José Cascón y Marín com a Ministre d'Instrucció Pública, en l'àmbit de l'ensenyament primari es constituí un Front Únic, integrat per la "Confederación Nacional" i altres Associacions professionals, però sense formar-ne part l'Associació Nacional. A Girona se'n féu ressò únicament Gerunda. Val a dir que d'una manera força esmorteïda. Perquè la seva eficàcia fou molt minsa. I ja des d'un bon començament els problemes organitzatius s'imposaren, concretament els de caire econòmic: "Constituido el Frente único, una de les preocupaciones del Comité Central fue su vida económica..." (52)

En relació amb el Patronat Escolar de Barcelona, Gerunda manté la mateixa actitud que El Norte de Gerona. Així, i en relació amb el concurs per proveir les places vacants, diu sorneguerament que l'esmentat concurs està ja predeterminat per les influències personals i polítiques (53).

Entre les obres recensionades val la pena de subratllar la de l'Inspector José Villergas, El libro de lectura corriente, (editada per la Impremta Salomó Marquès, de Girona) feta per Francesc Canós. El caràcter del llibre i la seva orientació són paleses en el comentari de F.Canós:

"...Las tres últimas lecciones..van encaminadas a despertar y fomentar en los niños el santo amor a España, y en todas las del libro..(es proponen) que los niños de nuestras escuelas conozcan y hablen con la mayor propiedad posible la hermosa y sin par lengua castellana."

També la del llibre Natura de l'inspector Josep Junquera.(54)

En canvi, i certament, amb sorpresa, cal dir que Gerunda féu una elogiosa recensió del llibre de Luigi Sturzo, Italia y el Fascismo.(55)

Gerunda davant els resultats electorals de l'abril del 1931 reconeix que no li agraden, però també que la proclamació de la República s'havia fet amb ordre, i acatava el nou Règim, sense abdicar, però, de la seva ideologia monàrquica i catòlica.(56)

La revista, a partir del n.436 (o del 435, que manca a la col·lecció, com una bona part dels números corresponents a 1930 i 1931), canvia de format i de sots-títol ("Revista Semanal Católica de Acción Educativa"). Ha acabat tota una època. Dissortadament Gerunda només tornarà a publicar-se dos cops. Aquest mateix estroncament ens assenyala la debilitat i la petitesse de la base sobre la qual recolzava.

El penúltim número és ja un crit d'alarma. "Alerta, alerta contra la Escuela Unica!": el programa del govern és el d'aconseguir una escola laica, i per això vol imposar l'escola única:

"La Escuela única es la escuela comunista. La Escuela única es la escuela impuesta por la Masonería (...)
En Francia ya en 1926 había 13.000 maestros afiliados a la Internacional soviética de Moscú y 80 mil sindicados en la Internacional socialista de Amsterdam."
(57)

El darrer número, del 23 de maig, publica un article, "Al pie del cañón...", de Plinio, que fa referència als Decrets del Ministeri sobre l'ensenyament de la Religió a les escoles. Plinio en fa una lectura que afavoreixi el màxim possible l'ensenyament confessional. S'obria, certament, una etapa interessant. Gerunda, però, ja no podrà participar-hi.

3.LA CAUTA ACTITUD DE LA LLIGA.LA LLENGUA CATALANA I L'ENSENYAMENT

Durant aquest període de transició el Diario de Gerona bàsicament girarà sobre dos eixos: d'una banda, en la línia de recuperar la normalitat política, tot superant la Dictadura i els seus efectes; i en segon lloc, innegablement connectat amb l'anterior, el restabliment del catalanisme, com una opció que podia encara identificar-se amb la Lliga. En aquest segon aspecte el diari gironí reivindicarà sobretot la presència pública i oficial de la llengua catalana i el reconeixement polític de Catalunya amb l'establiment de l'autonomia.

Hi ha encara, un tercer element, més difús però subjacent, que seria la identificació del periòdic amb els postulats del catolicisme, d'un catolicisme -val a dir-ho- de tarannà liberal i catalanista.

En el primer aspecte, el diari segueix puntualment el procés polític general, amb la caiguda de la Dictadura de Primo de Ribera i el nomenament del govern presidit pel general Berenguer. A Girona presenta la seva dimissió, lògicament, el governador civil, Prudencio R.Chamorro. Amb tot, Diario de Gerona assenyala que la seva actuació al front de la província havia estat correcta -ben diversament dels seus predecessors en el càrrec, Carsi i Urquí- i que només discrepaven profundament amb la seva política respecte el consistori gironí (58). En efecte, serà en aquest punt on se centrarà fonamentalment la crítica a la política de la Dictadura a Girona. Qui en sortirà més mal parat serà sobretot l'alcalde Bartrina. En bona part la campanya de crítica se cenyirà a l'afer de la projectada construcció d'una plaça-mercat sobre l'Onyar. Aquest projecte havia estat impugnat per amplis sectors de la ciutadania. De fet, hi havien presentat al·legacions Ferran Butiñà, l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, J.Mª Dalmau i Cassià Costal, Rafael Masó i Valentí, Joaquim Pla, Miquel Santaló i Pere Cerezo, la

Cambrà Oficial de Comerç i Indústria, i el Marquès de la Torre i 93 veïns més.(59)

En constituir-se el nou Ajuntament, a finals de febrer, fou majoritàriament ocupat per gent de la Lliga. Però hi havia també Joaquim Font i Fargas, destacat element del període anterior, malgrat la seva reiterada afirmació de què només havia acceptat càrrecs a causa de la seva condició de funcionari. Fou objecte, com ja hem dit, de mostres de repulsa.

A la Diputació, entregant, i amb la nova corporació, foren reintegrats als seus càrrecs el metge de l'Hospital Provincial, Dr.J.Mª Riera i Pau, i l'administratiu Ramon Xifra i Riera, expedientats a l'època de la Dictadura a causa del seu catalanisme.(60)

En un sentit similar de reparació cal interpretar el sermó pronunciat per Mn.Bartomeu Barceló a la Catedral de Girona, el Dilluns Sant 14 d'abril, en el cinquè aniversari dels incidents provocats en l'Hora Santa de la Comfraria de Sant Jordi.(61)

Tanmateix, Diario de Gerona mantingué en general una positura política indefinida o indecisa. I de bona relació amb altres grups més o menys propers, almenys en el propòsit de restablir la vida política normal. Amb tot, no es defineix en moltes temàtiques posades a debat, com -per exemple- la forma de govern (62). En canvi, dóna compte de la constitució o reorganització de grups polítics, com del "Centre Jaumista Autonomista" d'Olot, constituït per J.de Solà Morales, M.Verdaguer, de Mieres; Joan Roura, d'Olot; i Cels Costa, de Besalú; o d'Acció Catalana a Girona, partit format per J. de Camps i Arboix, R.Masó i Valentí; Miquel de Palol, L.Dalmau, Joaquim Colomer, Marian Taberner, Pere Carreres, Eliseu Jubert, Francesc Ribas, J.Mª Pla i Dalmau, Joan Cerezo, Josep Castanyer, Ricard Amich, i Josep Serrat, professor.(63)

En definitiva, després de la crisi del govern Berenguer (interpretada a les planes del Diario de Gerona per Josep Pla)(64), i la constitució del govern de l'almirall Aznar, calgué

definir un programa electoral. Però constatem que si fins ara la línia del diari havia estat evidentment de dretes però sense afany de polèmica, ara continua amb la mateixa tònica, amb una actitud molt cauta. Potser només s'expressa clarament com a adversari de les opcions més radicals de dretes i esquerres contra el feixisme o el comunisme (65). Apressats ja per la imminència de les eleccions el diari defineix el programa de la Lliga: "Religió, Ordre, Catalanitat. Bona Administració. Ni la Revolució ni Dictadura"(66). La campanya electoral, però, no fou agressiva, segurament perquè el resultat electoral difícilment podia ser previsible després dels anys de Dictadura.

Diario de Gerona, el 13 d'abril, accepta els resultats electorals sense virulència ni "catastrofisme".

El segon gran eix del diari gironí, hem dit, era la defensa del catalanisme. Aquesta postura es manifesta sobretot en la promoció del català, especialment a l'escola (com veurem més endavant). No podem oblidar que Diario de Gerona era un periòdic que acollia a les seves planes importants col·laboracions de notables intel·lectuals catalans, com Pau Vila, Adrià Gual, o Alfons Maseras, ultra les signatures més definitivament polítiques com Joaquim de Camps i Arboix, Joan Estelrich, Josep Mª Gich, i Octavi Saltor.

És lògic, per tant, que defensés la necessitat de dotar Catalunya d'un Estatut d'Autonomia. I que, en aquesta línia, sortís al pas de les campanyes que, tot argüint l'espantall del centralisme barceloní, s'hi oposaven.(67)

Dèiem, encara, que el transfons darrer del periòdic era el seu caràcter confessional. És un element ideològic permanent, que es tradueix en una munió de notes de caire religiós i d'articles i comentaris (68). És, tanmateix, un catolicisme de conservadorisme moderat amb certs aspectes d'agoserament, i amb una decidida catalanitat. En aquest sentit són reveladors articles com ara "El comunisme de Déu", de Carles Cardó, o "Un viatge de cara als joves" de Marc Martí, a propòsit de

la sèrie d'articles d'Albert Bonet publicats amb el mateix títol a El Matí.(69)

Respecte a la qüestió escolar Diario de Gerona s'interessarà bàsicament, i amb evident coherència, només d'aquells aspectes que es dedueixen directament dels pressupòsits ideològics esmentats. I en primer lloc de la qüestió de la llengua a l'escola. I així, a la secció "Ecos Políticos" del 4 d'abril del 1930, hi llegim:

"La lengua Catalana en la Enseñanza.

Entrevistado el presidente del Consejo de Instrucción Pública, don Ignacio Bolívar,...;acerca del uso de la lengua catalana con relación a la enseñanza, en las escuelas primarias de Cataluña,...(...)..el señor Bolívar exclamó:

-Ah! ¿Pero ha de crearse en la Universidad de Barcelona?.

En ese caso,mucho mejor: me parece muy razonable y aplaudo la idea.

-Con relación al uso de la lengua catalana en la instrucción pública, en su sentido general, esta cuestión merece un estudio más detenido...A pesar de todo, estimo que si se llegase a realizar la enseñanza primaria de Cataluña en lengua catalana, se plantearía un serio problema, puesto que los maestros del resto de España, que no conociesen el catalán, no podrían ser destinados a ocupar puestos en esta región.

Además, se daría también el caso de que un niño que no fuese catalán, y que su familia viviese allí, vendría obligado a aprender catalán, lo cual crearía también la necesidad de crear otras escuelas para enseñanza primaria en castellano, lo cual haría subir los gastos destinados a enseñanza.(...)"

I el mateix número i secció, encara, reproduïx "Una carta del Sr.Menéndez Pidal" al President de l'Associació Protectora de l'Ensenyança catalana", Sr.Folguera i Duran, on entre d'altres coses deia:

"(....) Hablé ya una vez sobre la cuestión de la enseñanza con el Ministro de Instrucción Pública, y está muy bien dispuesto; pero, aunque como valenciano conoce y siente el problema de la enseñanza bilingüe, desea estudiar especialmente el asunto antes de dar una resolución gubernativa.(...)"

Es prou sabut que malgrat les promeses i les suposades bones predisposicions personals no serà fins constituir-

se el primer govern Azaña, amb M.Domingo, que no es regularà l'ensenyament en català. Per això calia enfortir les associacions promotores de l'ensenyament en català, i per sobre de qualsevol altra, l'Associació Protectora. Aquest és el sentit d'articles com "Ja sou de la Protectora?", de J.Camps i Arboix, o "L'escola catalana: qüestió primordial", de J.Boronat. Amb certes connotacions de defensa de l'escola privada, com de passada:

"...¿Però quines són les nostres peticions en la qüestió de la llengua? Respecte i reconeixement ampli ja que potser seria demanar massa l'interés i l'estimul. Per ara i tant amb una adequada solució que permetés que a l'escola pública fos lícit el lliure ús de la llengua vernacla, que el mestre i el deixeble es poguessin expressar i aprendre en català, ja en tindriem ben bé prou...(...)

Tota força social, sigui del matís que sigui, si pretén ésser quelcom més que un partit personalista o de conveniència, procura ben tost d'emparar-se de l'escola. "Escola confessional", "escola laica", "escola neutra", foren mots d'ordre, de gran volada, en el segle passat, i encara els nostres temps estan plens de ressons d'aquelles lluites. Tothom comprèn la importància única i primordial que té l'escola, el que significa i l'abast que posseix realment, per això l'Estat, amb un instint de conservació ben propi ha procurat de fer-se-la seva i sostreure-la, en el que li és factible, de la iniciativa particular tot dient que la reglamentava...(...)

Ultra les activitats convergents de la catalanització de rètols, carrers i cognoms,...hi ha l'enorme tasca de donar curssets de gramàtica, de crear escoles catalanes, de convèncer-nos i convèncer als nostres companys que els nostres fills sols deuen anar en escoles catalanes o catalanesques...(...)"(70)

Malgrat la postura favorable del President de l'Acadèmia de la Llengua Espanyola, Menéndez Pidal, a la normalització del català, els intel·lectuals catalans no eren pas partidaris d'incorporar representants de les diverses llengües de l'Estat a l'Acadèmia (71). En tot cas, no era pas només Menéndez Pidal que es mostrava comprensiu respecte a la reivindicació lingüística catalana, sinó molts altres intel·lectuals castellans. I així, la "Liga Española de Educación Nueva" publicà un informe sobre aquest tema clarament propici a les tesis catalanes (72). En canvi, Ramon Boixadós es queixava, en l'article

"La Asociación Nacional y el uso de la lengua materna en la escuela" publicat a El Magisterio Gerundense i reproduït per Diario de Gerona, de què l'Associació Nacional no s'hagués manifestat sobre aquest tema:

"(...) Entre tal cantidad y variedad de acuerdos esperábamos hallar alguno que hiciera referencia al uso de la lengua materna en la escuela primaria, y no ha sido así. Lamentamos tal descuido que casi es imperdonable en los momentos actuales. Nadie ignora que durante el período dictatorial en las escuelas de habla no castellana la lengua vernácula fué desterrada de ellas. A los maestros de Cataluña, especialmente de esta provincia, a cada momento en cartas y circulares se nos recordaba aquella prohibición. Hubo un Gobernador, el "inolvidable" Sr. Urquía, que amenazó con un traslado en masa de los maestros de la provincia, seguramente para que pudiera cumplirse más fielmente lo ordenado sobre el particular.(...) La Asociación provincial de Gerona acordó en su última reunión dirigirse a la Nacional pidiéndole fijara su criterio sobre cuestión tan interesante y lo expusiera a las autoridades superiores. La Asociación de Barcelona también tomó acuerdos...¿Por qué, pues, la Asociación de Barcelona también tomó acuerdos...¿Por qué, pues, la Asociación Nacional se ha inhibido en asunto de tanta trascendencia y que tan directamente afecta a la enseñanza primaria, y por qué no ha atendido las indicaciones que sobre el particular le habrán hecho los representantes de Gerona y Barcelona en cumplimiento de lo acordado por las Asociaciones de sus respectivas provincias."(73)

El diari insistirà encara en aquesta qüestió. En l'article "La lengua materna y la oficial en la enseñanza" hom proposa com a model la "solució del bilingüisme", que és "la que más éxitos ha obtenido". I analitza, a títol d'exemple, el cas de Bèlgica. D'altra banda, reproduceix l'article, publicat a El Sol, "El idioma en la escuela", de Luís Bello.(74)

Aquest era també el tema de conferències i debats. Així, Delfí Dalmau dóna una Conferència a la Biblioteca Popular de Figueres sota el títol "¿Quina ha d'ésser la llengua a l'escola?. Responsabilitat de pares i mestres." (75)

En aquest context no és gens estrany que el diari donés molta importància a la celebració del curs de gramàtica catalana, organitzat per l'Ateneu, i professat per Mn.Jordà, i més concretament a l'acte inaugural presidit per Pompeu Fabra.(76)

Tot un altre tema, el de la reforma del batxillerat, fou àmpliament discutit a les planes del periòdic. De fet, els alumnes es manifestaven contra el Pla d'estudis vigent. El Ministeri estava interessat a reformar-lo, i esbossà un nou Pla. Fou analitzat en diversos articles (77). Però en realitat no esdevingué res més que un projecte. Serà la República, sota el govern de Azaña, que encetarà la reforma de l'Ensenyament mig. De tota aquesta problemàtica ara no ens interessa res més que recollir la posició -prou assenyada en línies generals- del Claustre de l'Institut de Girona:

"(...)

- 1º. Debe reconocerse a la segunda enseñanza una sustantividad propia, por cuanto...se destaca ella, en el sentido de desentenderse de toda utilidad inmediata, preocupándose únicamente de la función formativa del hombre.
El Bachillerato debería comprender preferentemente disciplinas básicas y de gran valor educativo, estudiadas con una extensión adecuada y una ordenación armónica. A estas podrían añadirse las demás que fueran necesarias para proporcionar una cultura media.
- 2º. El Bachillerato debería ser único y uniforme...
- 3º. La edad para ingresar en el Bachillerato debería ser la de 11 años como minimum.
- 4º. Los trabajos que en el plan de Bachillerato se impongan a los alumnos y Profesores no deben ser agotadores;...
- 5º. Las Permanencias deberían, en gran parte, suprimirse...
- 6º. Los alumnos oficiales no deben ser examinados en ninguna parte. La calificación será dada por los Catedráticos conforme a los trabajos de curso...
- 7º. Los alumnos no oficiales serán examinados por Tribunales de los Institutos.(...)
- 8º. Las disciplinas encomendadas a los Profesores especiales deberían ser equiparadas a las restantes del Bachillerato.

- 9º. ..., a fin de que se conserve el estímulo en los estudios que se restablezcan en los exámenes, la calificación de notable y la concesión de matrícula de honor.
- 10º. Por la complicación de la estructura de las Juntas Económicas...proponemos la supresión de ellas o su radical reforma.
- 11º. ...los cursos de repaso, pagados directamente en metálico por los alumnos,..., pedimos que se supriman o que, por lo menos, se cambie la forma de su retribución.
- 12º. Deberían ser suprimidos los libros de texto único;cabría publicar, no obstante, una guía o cuestionario
- 13º. Que el nombramiento de Director y Vicedirector se haga a propuesta del Claustro.
- 14º. Concédase en la redacción del plan de reforma del Bachillerato intervención activa a la asociación de Catedráticos." (78)

Afegim que la discussió d'aquesta proposta d'elaborar un nou Pla d'estudis, serví per posar en evidència les pèssimes condicions en què es trobava l'edifici que a Girona servia d'Institut.(79)

Poc més podem esmentar d'interés.

En la línia de prestigiar les Institucions catalanes, Diario de Gerona elogia l'Escola d'Estiu, més i més quan hi havia una notable participació de gironins. Concretament, Francesc Ribas, posa de relleu la participació dels gironins Sebastià Pla Cargol, "el que fou exemplar mestre de la ciutat nostrada, el culte i entussiaste (sic) de l'ensenyança"; Narcís Masó, "professor dotat d'una preparació sòlida"; i el "gironí entusiast, el docte catedràtic de l'Escola Normal de nostra ciutat, el Sr. Cassià Costal", "Catedràtic exemplar, estudiós, serè, forjador de tota una generació de intel.ligències i joventuds".(80)

De Narcís Masó, precisament, i donada la seva estre-tíssima relació amb el periòdic, Diario de Gerona dona llarga informació de les seves conferències pronunciades a l'Ateneu. D'altra banda, comenta amb satisfacció que l'Associació Protectora l'hagués triat com a representant per assistir al Congrés Internacional d'Educació Moral.(81)

Cal dir, amb tot, que amb igual interès el periòdic gironí es féu ressó del cicle de conferències pronunciades per J. Serra Hunter. (82)

Respecte a novetats bibliogràfiques esmentarem només les recensions de Del meu viure rural, d'Anton Busquets i Punset, feta per Joaquim Pla, i Lectures d'infants de M.Assumpció Pascual, amb dibuixos de Josep Obiols, editada per l'Associació Protectora, per Octavi Saltor.(83)

En relació amb la creació d'escoles públiques només podem reportar la creació provisional de les graduades de nens i nenes de Salt (16 de setembre). En canvi, no deixa de ser interessant de constatar la important propaganda de col·legis congregacionistes, al voltant de mitjan setembre del 1930, com ara del col·legi dels Jesuïtes de Sarrià, o del col·legi la Immaculada (Maristes) de Girona.

Per acabar, i dins l'àmbit de competència municipal, cal deixar constància de l'existència de l'Escola Municipal de Belles Arts i de Preparació Professional, dirigida per Joaquim Font i Fargas, i ubicada al carrer del Nord. D'altra banda, Francesc Civil reiteradament sol·licità la creació d'una Escola municipal de música, sembla que sense massa èxit.(84)

4.L'EDUCACIÓ, UNA DE LES QÜESTIONS PRIMORDIALS PER ALS REPUBLICANS.

Cal dir que El Autonomista es mostra caut, i no són massa abundants les informacions polítiques, tot i que de dia en dia anirà ampliant els marges de llibertat.

El Autonomista recull, fins a cert punt, la informació provinent de tots els sectors republicans, encara no massa delimitats ni massa segurs de la seva pròpia força.

El diari republicà, durant aquest període, dóna el seu suport a la proposta d'elaborar un futur Estatut de Catalunya: "L'Estatut de Catalunya", per Antoni Rovira i Virgili (85). Adonem-nos, doncs, com el diari gironí dóna cabuda a escrits de dirigents destacats d'Acció Republicana de Catalunya. D'altra banda, també acull informació i propaganda d'Acció Catalana, com -per exemple- del míting celebrat el 16 de novembre al Teatre Principal, sota la presidència de Carles Jordà, i amb la intervenció de J.Camps i Arboix, Lluís Massot, Manuel Carrasco, i J.Bofill i Matas (86). És prou sabut que ambdós partits posteriorment s'unirien constituint el Partit Catalanista Republicà. A Barcelona, en celebrar-se les eleccions municipals, aquest partit anà sol a les eleccions, i fou àmpliament -i sorprenentment- derrotat per Esquerra Republicana de Catalunya. A Girona, tanmateix, s'anà a la formació d'una única candidatura, malgrat que també es generaren incidents i desacords (concretament, per una greu acusació contra Darius Rahola, publicada a La Publicitat). Sigui com sigui, i a desgrat del clar predomini del Centre Republicà integrat a Esquerra Republicana de Catalunya, els republicans gironins constituïren un únic front (87). Així, doncs, en certa manera, i tot i el predomini clar dels homes d'Esquerra Republicana, el diari El Autonomista és, a Girona, el portaveu de tots els republicans.

El diari segueix de prop tots els alts i baixos del moment polític. Per exemple, els fets de Jaca. O la constitució del nou govern, en retirar-se Berenguer. (88)

Des de l'òptica de la política local reproduïx una llarga sèrie d'articles del President de la Diputació, Emili Saguer, sobre la pèssima gestió de la Institució a l'època del Directori i les consegüents responsabilitats político-administratives. També a nivell municipal critica la gestió dels Ajuntaments de la Dictadura.

La vida política, entretant, anava normalitzant-se. N'és un indicatiu la multiplicació de les conferències polítiques de Miquel Santaló: a Lllansà i Portbou, a Figueres, a Torroella de Montgrí.(89)

El clima polític era, doncs, cada vegada de major llibertat i surava a l'aire la imminència de canvis polítics significatius. Potser per això, el bisbe de Girona, Vila Martínez, des de la seva òptica integrista volgué sortir al pas de les noves propostes polítiques, que implicaven també pregones transformacions socials, culturals i ideològiques. El diari republicà replicà amb vigor la desafortunada intervenció episcopal:

"Ha llegado a nuestras manos el número del 'Boletín Oficial eclesiástico del Obispado de Gerona", de fecha 27 de noviembre último, en el que se inserta una carta-pastoral del obispo de Gerona, Dr.Vila Martínez, en la que bajo el epígrafe de 'Aviso contra las doctrinas de error', se refiere a los hombres que predicán estas supuestas doctrinas en los siguientes términos:

'Y uno dice: la República, ésta es la panacea de todos los males, el compendio de todos los bienes. Otro dice: la Democracia, la soberanía popular, el gobierno del pueblo por el pueblo, ésta ha de secar las lágrimas, llenar todos los deseos, y aspiraciones, desterrar la ignominia y miseria, hacer a todos felices.

Otro dice: el comunismo, abolición de la propiedad, etc.

Otro dice: sindicalismo, etc.

Otro dice: enseñanza laica, etc.

Otro dice: educación bisexual, etc.

Todos los etcéteras son nuestros, para no alargar la cita, y sin transición añade el Prelado:

'Y todos dice: Revolución, rebeldía, abajo toda autoridad y orden; fuera toda autoridad y orden; fuera toda religión y patria y familia.'

Más adelante..reincide en sus afirmaciones y dice que los demócratas, sin más distingos, son contrarios

a la autoritat, ordre, religió, pàtria i família. Després, se veu que el Sr. Bisbe de Girona confunde lamentablement els termes doctrinals de les tendències polític-socials que enumera. Després se veu que el Bisbe de Girona declara implícitament que només la monarquia és el sistema de govern que no porta a tals males. Després se veu que en oposició a la democràcia, per exclusió, el prelat gerundenc admet com a fórmula de govern insuperable, l'absolutisme o la dictadura.

Proclamar un jerarca eclesiàstic que la única forma de govern acceptable és la monarquia, involucra una gravíssima premissa indiciària.(...)"(90)

En certa manera com a rèplica a l'escrit del bisbe gironí El Autonomista publicarà dos articles que directament o indirectament assenyalen altres maneres de canalitzar la preocupació polític-social de l'episcopat. Un fa referència a la greu crisi econòmica mundial i a l'augment de l'atur, i ve a dir que aquí té l'Església catòlica un ampli camp de preocupació i de tasca social a complir. El segon, vol mostrar que no tothom a l'Església veu el problema polític espanyol des de l'òptica catastrofista, i en aquest sentit posa com a exemple el canonge de Burgo de Osma, Jerónimo Gallego, monàrquic, però demòcrata, que reclama Corts Constituents.(91)

Tanmateix, a nosaltres ens interessa especialment l'enfoc educatiu del diari republicà. Val a dir que durant aquests mesos publica més notícies i articles d'educació que mai. Hem entrat, certament, en un període de molta preocupació pel tema. D'una certa eufòria en les rengleres del Magisteri.

Els articles de caire pedagògic són força abundants. Per exemple, "Analfabetismo", per Joan Forment, o la sèrie "Cuestiones educativas" de Conrad Domenech, o encara la col.laboració del Dr. Eduardo Buisán sobre la Inspecció.(92)

Tota una altra sèrie d'escrits fan referència a Institucions Educatives i a activitats culturals relacionades amb l'ensenyament. Hi ha molts d'escrits sobre les Colònies Escolars de Girona; però aquest interès és normal si recordem

que les esmentades colònies eren organitzades i patrocinades, precisament, pel mateix diari. Es feien a Cadaqués, sota la responsabilitat d'Àngel Sureda; a Sant Feliu de Guíxols, amb la direcció de Joan Ribas, i la col.laboració d'Antoni Vila; i a Olot. Entre molts altres, visitaren les colònies i prestaren la seva col.laboració activa Cassià Costal i Miquel Santaló.(93)

Altres informacions seran sobre l'Associació de Normalistes i ex-Normalistes de Girona, creada aquest estiu del 1930, però de curta vida. Instituíren uns premis, dels quals ja parlarem oportunament. L'activitat més rellevant fou la concessió dels premis, amb una conferència de J.Serra Hunter reproduïda parcialment pel diari.(94)

Es refereix, també, a la Institució "Nostra Història" d'Hostalric, i a la festa de clausura del curs, presidida en nom del Rector de la Universitat, per Josep Verdula, Director de la Normal de Barcelona. A la Institució Cultural "Pedagògum", de Barcelona, amb referència als pedagogs Rousseau, Herbert, Fröebel, James i Dewey. I al concurs per cobrir les vacants del Patronat Escolar de Barcelona.(95)

Amb tot, i lògicament, l'entitat que mereix més atenció al diari republicà és l'Associació del Magisteri, perquè era la més viva i representativa del Magisteri públic gironí. A propòsit de l'elecció de representant gironí per a la Junta Nacional i de la solució assumida, Cassià Costal n'extreia una lliçó de democràcia:

"Todas las entidades políticas, todas las asociaciones y organizaciones pueden tomar ejemplo de este acuerdo feliz de la Asociación provincial del Magisterio.(...)

Los pueblos cultos tienen todos una organización democrática, porque respetan el principio de que el demos, el pueblo, el pueblo que paga y "quien paga, manda", es el verdadero soberano, el único legítimo soberano.(...)

La Asociación provincial del Magisterio acaba de dar una lección de Democracia, de Civilidad y de Derecho público a quienes, desde las alturas, legislan con ignorancia y con arbitrariedad, cuando tendrían todavía que ir a la escuela, a aprender en la escuela."(96)

De Cassià Costal, d'altra banda, "bon amic nostre i col.laborador de EL AUTONOMISTA", el diari reproduïx un article publicat a Scherzando. Les idees que hi exposa són molt significatives d'això que hem convingut a denominar "el pedagogisme republicà":

"Vinguin escoles, i acadèmies, i centres d'educació i formació de l'home. Això és el que principalment manca en el nostre país. Entenc que moltes de les qüestions polítiques i socials que apassionen i divideixen els homes, devindrien simplificades i serien fàcils de resoldre, si tothom fos conscient de la seva personalitat, i cadascú es donés compte de la seva missió sobre la terra. Naturalment que aquest estat de les persones sols pot assolir-se mitjançant una cultura que enlairi els homes a un eticisme superior.

El problema cabdal, doncs, el problema dels problemes, és un afer de cultura, d'educació i formació de l'home.

Recalquem expressament la frase educació de l'home;.. (...)"(97)

L'Associació del Magisteri del partit de Girona, sota la presidència de Francesc de P.Mundi, organitzà -com ja era habitual- unes conferències en el marc de les Festes i Fires de Sant Narcís. Per l'any 1930 els conferenciants foren Miquel Santaló i Manuel Xiberta. Manuel Xiberta parlà sobre "La enseñanza de las matemáticas", subratllant que l'objectiu de l'ensenyament de les matemàtiques a l'escola primària no és "adiestrar a la juventud en el arte de manejar los números y los elementos geométricos", sinó sobretot "educar la inteligencia". Per a l'educació de la intel·ligència el que cal és "el ejercicio de las facultades intelectuales y para ello las Matemáticas son el mejor medio". Ara bé, per aconseguir això cal desar el mètode "practicista" i substituir-lo per un mètode racional, "que consiste en la enseñanza de los principios fundamentales de las Matemáticas para que de ellos dedujeran los niños, con el auxilio del Maestro, las reglas prácticas convenientes."(98)

La conferència de Miquel Santaló fou sobre "Les comarques gironines". En realitat tractà sobre què és la Geografia, com cal ensenyar-la a les escoles, i en darrer lloc les característiques de les comarques gironines.(99)

Miquel Santaló en l'esmentada conferència havia començat dient que "ante todo y sobre todo es Maestro". I certament era així. Per això no és gens estrany que sempre estigués molt atent a tot allò que podia beneficiar l'escola. Aquest seu interès es demostra també en l'article "El Director General de 1ª Enseñanza en Tossa" (22 de juliol, 1930). També cal atribuir a Santaló la recensió d'uns quants llibres gironins, entre els quals hi ha Natura de Josep Junquera; Mi primer libro de Joaquim Pla; i el llibre Física de la Psique d'Antonio Oriol Anguera (29 març, 1931).(100)

Cal esmentar també les col.laboracions de Lluís Moreno Torres. Un primer article es refereix a les desigualtats que en relació als homes pateixen les mestresses a les oposicions (101). Però més interessant és l'article: "¿Hasta cuándo?", on L.Moreno manifesta iradament el seu profund desacord amb la política educativa que han anat portant endavant els diversos ministres, i només troba dues explicacions als desencerts continuats: o bé s'ha confiat els temes educatius als més ineptes, o bé ha estat una política interessada de no millorar l'escola pública per tal de mantenir una societat profundament dividida ("mantener y perpetuar su dominio"). En tot cas:

"El resultado es que, antes de esta funesta actuación, el Grupo Escolar de Gerona era un centro que mantenía a raya a toda empresa de albardamiento moral. Hoy...vale más no hablar de ello; dos escuelas de Maristas y una de la Doctrina Cristiana que se llevan la inmensa mayoría de la población escolar masculina, dicen bien elocuentemente la influencia que pueda ejercer lo que fué faro de la cultura gerundense.

Barcelona ha tenido que acudir al régimen de patronato para sus escuelas, convencida de la ineptitud del Estado para satisfacer las necesidades culturales de la gran urbe."

Tot seguit exposava que les incorporacions al Magisteri dels mestres interins, sense més ni més, era un insult i un engany:

"El maestro que ha pasado cinco años de esta manera, sin haber obtenido plaza en buena lid, es que

obtuvo su título por misericordia de sus profesores, hartos ya de suspenderle, o su holgazanería le ha privado de intentar la prueba de su saber.(...)"
(102)

Pocs dies més tard torna a escriure amb irònica indignació. Enfront dels grans problemes educatius del país, el Ministeri no té cap altra ocurrència que concedir el títol de "Magnífic" als Rectors de les Universitats.(103)

Així, doncs, se sentia la necessitat de renovar materialment i, en la seva orientació, l'escola. Materialment i organitzativa hi havia moltes mancances: a Calonge, per exemple, l'escola estava dotada amb dues places, però només en una es feia classe; a Girona ciutat mancaven escoles; a l'Institut de Girona una bona part de les càtedres estaven sense cobrir, i l'ensenyament, especialment de ciències, era absolutament deficient, de tal manera que es formà una Comissió de Pares per intentar solventar la situació.(104)

Des d'un punt de vista més estrictament pedagògic, també hi havia consciència de les deficiències de l'escola primària. En aquest sentit són interessants dues intervencions de mestres gironins. La primera és la de Pere Blasi, en una dissertació a Olot sobre "Manera de infundir carácter a nuestras escuelas". Parteix de la idea que

"...distinguimos las diferencias entre las escuelas francesas, inglesas, alemanas, soviéticas; pero no conocemos el carácter de la escuela española de modo que el principal distintivo de ésta es precisamente no tener carácter. Si analizamos las causas, veremos que una de ellas es la deficiente formación que se da a los maestros en la Escuela Normal debido a la irracionalidad de los planes de enseñanza a que se ajustan.(...)

Para conseguir una especie de estabilización, se pierden muchas energías para hallar bien pocas veces una solución algo satisfactoria, o se vive en un ensayo perpétuo, o lo que es todavía peor, se cae en la rutina.

De ello resulta evidentemente una diversidad de escuelas; pero no por su originalidad sino desgraciadamente por su desorientación.(...)"

I proposa tot un seguit de mesures per millorar la qualitat de l'ensenyament: retorn a les converses pedagògiques, ús del periòdic professional, celebració de cursets, creació d'una Comissió integrada per Mestres, Inspectors i Professors de la Normal,...

"Por de momento habría que atender a dos puntos esenciales:

1º Conocernos nosotros mismos, así como las disposiciones de las autoridades y de los pueblos y el carácter de nuestros niños.

2º Estudio de las escuelas especiales del extranjero en su verdadero valor y recoger lo adaptable entre los principios que las informan.

Señala por de momento los comunes a toda escuela nueva fijándose especialmente en los de libertad, actividad, individualización y cooperación.(...)"
(105)

La segona intervenció, molt notable, és la de Cassià Costal al Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. Desenvolupà el tema: "L'Escola actual no és pas educativa. Un greu defecte d'ella." (106)

L'ambient cultural era propici a totes les esperances. La renovació política comportava, també, una gran dosi de renovació moral. El presentiment de què s'acostaven canvis importants es reflectia en la vida cultural gironina. Potser l'activitat cultural més significativa d'aquests mesos a Girona sigui el cicle de conferències sobre Filosofia donat per Serra Hunter a l'Ateneu de Girona (ressenyades per Cassià Costal, mesos de març-maig, 1931).

Un darrer tema, el referit a l'ensenyament del català. Ja a l'octubre del 1930, Leocadi Artis propugnava "El català a l'Escola" (15 d'octubre). Qui va iniciar aquesta tasca fou el professor Mn.Jordà, amb un curs a l'Ateneu de Girona. D'altra banda, com veurem, va reemprendre's a la Normal de Mestres l'ensenyament de Gramàtica i Literatura catalanes, sota els auspicis de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. L'Ajuntament gironí hi col.laborà amb l'assignació de 500 Pts.(107)

Durant aquests mesos de transició, per tant, s'han començat a insinuar i a desplegar-se els grans temes educatius que la República haurà d'enfrontar.

5. EL DESEIXIMENT DEL MAGISTERI GIRONI

El curs 1929/30 va iniciar-se amb canvis notables.

Gairebé com si fos una premonició i un símbol del període nou que s'encetava El Magisterio Gerundense canvia el tipus de lletra de la seva capçalera des del setembre del 1929.

Pràcticament al mateix temps cessà Lluís Moreno en la Presidència de l'Associació. Ara és ocupada per Silvestre Santaló. La seva col.laboració al setmanari, per tant, serà molt més intensa. També es fa habitual la signatura de Ramon Boixadós, Joan Forment, i altres.

El clima polític comença a canviar, s'intueix. Estem a les acaballes de la Dictadura, i noves perspectives s'insinuen. Aquest desglaçament polític té una traducció evident en el camp educatiu. Així, al darrer trimestre del 1929 abunden les activitats educatives o que s'hi refereixen. Per començar té lloc una sèrie de conferències, donades pel pedagog gironí Narcís Masó, a l'Ateneu. La primera va celebrar-se el 13 d'octubre sota el títol "Els fonaments de la nova Educació", on exposà bàsicament les idees de Claparède i Decroly. La segona tractà d'"El joc en la vida del nen i en l'educació". La quarta s'intitulava "Els sentiments afectius en el nen."(108)

Una segona activitat pedagògica fou l'organització de tres conferències a desenvolupar durant els dies 1,2 i 3

de novembre, o sigui, dins el Programa de Fires, i dirigides expressament als mestres. Sabem que aquests actes foren un èxit total, puix que hi van assistir més de 400 mestres. La primera conferència fou a càrrec de l'Inspector Josep Junquera, i tractà de "Métodos modernos en la Escuela". La segona sobre "España en la quincena Internacional de París", la donà Carme Isern. I la darrera, de Joan Gomis Llambías, tractà sobre "La Enseñanza popular: sus factores esenciales."(109)

D'altra banda, també a Figueres, i més concretament el dia 8 de desembre, se celebrà un acte professional i de convivència. El tema central versà sobre "Nuevas modalidades de la enseñanza de la Geografía en la escuela primaria", exposat per R.Balaguer.(110)

El canvi de Règim es pressentia. Pot ser-ne un indicatiu la fina ironia amb què El Magisterio Gerundense recensionava el fulletó publicat pel Govern Civil de Girona sobre els avenços aconseguits en el quinquenni 1923-28:

"Don Prudencio R.Chamorro, en el prólogo, las achaca al régimen instaurado por el general Primo de Rivera, lo cual nos parece una extremada modestia, pues estamos convencidos de que sus dotes personales hubiesen sido suficientes para obtener iguales resultados en otro régimen cualquiera."(111)

En tot cas, ja al número del 6 de febrer del 1930 el setmanari es feia ressò del canvi. I poc més tard, i a propòsit de la mort a París del General, el mateix Moreno feia un balanç de l'actuació de la Dictadura des de l'òptica del Magisteri, que en certa manera se sintetitza amb aquesta idea:

"Los Maestros, en vista de sus palabras y de sus obras, creo hemos de reconocer la buena voluntad de las primeras y el desacierto en las segundas..."
(112)

A partir d'aquest moment i d'una forma gradual El Magisterio Gerundense tornarà a convertir-se en portaveu viu, ric d'aportacions, obert a temes de feia temps silenciats.

Un primer símptoma d'aquest desglaç és la publicació

d'articles en català. El primer, el de Ferran Soldevila sobre els Inspectors d'Ensenyament Primari. El segon, l'homenatge de Ll.Jou i Olió a Dalmau i Carles que no havia pogut publicar al seu moment. Hi ha, doncs, un primer pas de crítica a la Dictadura, molt mesurada, certament. Però es manifesta en aquesta reparació als Inspectors castigats per la Dictadura, en la defensa de la dissolta Federació de Mestres Nacionals de Catalunya, o en l'article de Lluís Moreno "Lo que no dejaba publicar la Dictadura: Cuestión de forma", a propòsit de la tramesa a totes les escoles, durant l'etapa de la Dictadura, de la Circular del Ministre francès Mr.de Monzié als Rectors d'Universitats sobre la vigilància per evitar l'ús de les llengües "regionals", en una evident transposició a la realitat catalana de la normativa de l'estat francès.(113)

Així, doncs, el tema de la llengua catalana a l'escola i més en general el previsible reconeixement de la realitat política catalana i la seva consegüent repercussió en l'ensenyament fou el tema que immediatament apareix a les planes del Butlletí de l'Associació gironina. És interessant, en aquest sentit l'article "Si vis pacem para bellum", signada per Brown, on reapareix la vella prevenció dels mestres gironins davant un possible govern català:

"Si Cataluña llega a constituir una entidad organizada...existe siempre el peligro,...de una incomprensión semejante a la demostrada por los poderes centrales o de un sectarismo funesto,...".(114)

Altres notícies ja més secundàries fan referència a l'aportació bibliogràfica de mestres i professors gironins. Així tenim notícia de l'obra de Miquel Santaló La Península Ibérica-Geografía de España y sus colonias, o de l'obra de Joan Gomis Llambías Para tí, niño, que l'any 1929 es publicà en segona edició. I la recensió, per Silvestre Santaló, del Calendari Pedagògic de L.Jou i Olió.(115)

És interessant, malgrat ser dissortadament molt breu, la notícia de l'estada a Girona del professor Jean Piaget,

acompanyat de la seva esposa. De pas cap a Barcelona féu parada a la ciutat el dia 27 de març del 1930. Visità l'Ateneu de Girona, on fou acollit per Carles Rahola.(116)

Aquest curs, també tingué lloc un viatge d'estudis de 20 mestres de les comarques gironines, acompanyats dels Inspectors Junquera i Villergas.(117)

A l'estiu del 1930 van reemprendre les Escoles d'Estiu. De Girona hi assistiren alguns mestres. Ramon Boixadós féu per al Magisterio Gerundense la crònica de "La Setmana final de l'Escola d'Estiu".(118)

Dues darreres notes. Una referida a la possible influència sobre alguns mestres gironins del model escolar italià; la trobaríem insinuada a la Carta (al Sr. Puig) escrita per Ramon Balaguer i publicada el mes de juny a El Magisterio Gerundense:

"Suerte que acaso nos surja un Lombardo-Rodice (sic) y desde el Ministerio -al igual que en Italia con su Escuela serena, escuela bella,..".(119)

La segona nota fa referència a la recepció d'un Fulletó de 100 pàgines, Del meu viure rural, per Antoni Busquets i Punset, editat per Follet, Calders-Manresa, "con retrato del autor por P.R.Picasso."

L'inici del curs 1930-31 coincideix pràcticament amb l'elecció d'un nou President de l'Associació gironina. Com escrivia L.Moreno era ben bé un "Final de Etapa" (120). El nou President, Pere Blasi, encetava certament una nova etapa, que s'obria plena d'esperances i d'entusiasmes. El clima de l'assemblea havia estat encoratjador per l'abundància de mestres joves, i es respirava un moment d'eufòria. El portantveu setmanal del magisteri gironí reflecteix perfectament aquesta atmosfera optimista i engrescada. Una nova promoció o generació de mestres prenia relleu, sense ruptures. És molt significativa l'aparició de signatures noves: Celestí Roigé, mestre de Borrassà; Joan Vidal, mestre de Bordils; Alfred Gispert, mestre de St.Joan les Fonts; l'inspector Josep Mª Villergas, Josep Mascort; Ramon Balaguer, mestre de Garriguella.

Reapareix, tot i que serà una reparició breu, l'Associació de Normalistes i ex-Normalistes gironins. Pere Blasi saluda l'Associació amb afecte (121). I convoca un Certament Pedagògic-literari a celebrar durant les Fires de Girona. Tal i com estava previst el dia 9 de novembre tingué lloc l'acte solemne, a l'Ateneu Social Democràtic i sota la Presidència de M.Martí. En primer lloc el professor Jaume Serra Hunter, de la Universitat de Barcelona, donà una conferència. I tot seguit es féu públic el veredict del Certamen. En l'apartat Pedagògic es repartiren els següents premis:

Premi d'Honor, dotat pel Bisbe: Santiago Coquart
 Premi dotat per diverses Personalitats: Joan Vidal, mestre de Bordils.
 Premi de l'Associació Provincial: ex-aequo: Ramon Balaguer, mestre de Garriguella, i Tomàs Vicens, mestre de Perelada.
 Premi de la Cambra de la Propietat Urbana: Pere Armengol.
 Premi de l'Ajuntament de Girona: Antolí Tarrats (amb "Un assaig d'escola activa").
 Premi del Capítol Catedralici: Tomàs Geli (únic optant, car el tema era: confessionalitat de les Associacions Professionals).

En l'apartat literari els Premis es repartiren així:

Premi d'Honor, dotat pels Claustres de les Normals gironines: Josep Dorca, prev.
 Primer Premi, del Governador Civil: Narcís Masferrer.
 Segon Premi, dels Rectors de Girona: Josep Dorca, prev.
 Tercer Premi, dels Sres. J.Mª Dalmau, i J.Mª Perez Xifra: Francesc Ferrer.

Cal dir que durant les Fires de Sant Narcís van celebrar-se , a més, dues conferències orientades al magisteri. La primera tingué lloc el dia 1r. de novembre, i fou donada per Miquel Santaló amb el títol "Les comarques gironines". Miquel Santaló establí que les comarques gironines eren l'Empordà, la comarca de les Gavarres, anomenada també Baix Empordà, la Selva, el Gironès, la Garrotxa, el Ripollès i la Cerdanya. O sigui, les que posteriorment serien acceptades per la Ponència de la Divisió Territorial de la Generalitat de Catalunya.(122)

La segona conferència fou a càrrec de Manuel Xiberta, sobre "L'Ensenyament de les Matemàtiques" i va celebrar-se el dia 2 de novembre.(123)

Altres notícies que ens assenyalen el bon moment que vivia el magisterí gironí durant aquests mesos anteriors a la proclamació de la Segona República fan referència a llibres publicats o a conferències donades. Entre els llibres sobresurten Natura, de Josep Junquera, editat per Dalmau Carles de Girona, i la 2ª edició de la Gramática de la Lengua española, del Rvent. Enric I. Jordà. I entre les conferències la de Cassià Costal al Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona sobre "L'Escola actual no és pas educativa; un gran defecte d'ella". (124)

Però, a més, sorgiren iniciatives prou interessants com El Consultori Pedagògic d'Olot. Respecte a la seva finalitat, què volia ser, féu una conferència el mestre de Castellfolit, Antoni Rodeja.(125)

D'altra banda, els temes de Reflexió i d'incidència a l'escola s'ampliaren. Per exemple, El cine en la Escuela, per Josep Mª Villergas.(126)

Tot un altre tema fou el restabliment del Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona (2 de juny del 1930). El Magisterio Gerundense s'hi referirà reiteradament. En primer lloc a propòsit de dificultats sorgides en relació al seu àmbit

d'actuació (127). I tot seguit a causa del concurs de selecció de mestres. Així, Josep Illanes tot comentant la resolució del concurs del febrer del 1931 per a proveir 50 mestres i 50 mestresses, exposa algunes objeccions, però accepta el veredict, que l'excloïa a ell i felicita Ramon Boixadós (118). Unes setmanes més tard, Vicens Puig en l'article "Els Patronats Escolars" (129), es manifestava favorable al Patronat, tot contraposant el catalanisme d'abans, elitista i sectari, amb el catalanisme d'aquells moments, popular. A la setmana següent, Ramon Boixadós es despedia dels companys mestres de Girona, "A los compañeros de la Provincia". En el mateix número es notificava el trasllat a Barcelona del Mestre d'Albons, Joan Forment, també per integrar-se al Patronat Municipal.(130)

En realitat foren 9 els mestres escollits entre els gironins per incorporar-se a l'esmentat Patronat, ultra els que ja exercien a Barcelona. Significà la pèrdua per a Girona de mestres valuosos; molts d'ells col.laboradors actius de les tasques de l'Associació.(131)

Amb tot, durant aquests dos trimestres primers del curs 1930/31 tampoc mancaren dificultats. Així, totes les múltiples gestions portades a cap per suprimir un torn d'ascens per oposicions restringides, fracassaren; l'Associació gironina considerava aquestes oposicions ofensives per al conjunt del magisteri per ser discriminatòries respecte a altres cossos de funcionaris.(132)

Una altra dificultat del moment l'exposa el mestre de Bordils, Joan Vidal (133): front a l'Associació Catòlica de Mestres s'eregia la "Unión General de Maestros", del Partit Socialista, amb el perill, per tant, d'esmicolar la unitat del magisteri públic; per això, Joan Vidal optava per l'Associació Nacional, però amb una major dosi de combativitat en el camp professional. D'altra banda, és la primera notícia de l'existència d'una secció de mestres de la UGT(FETE) a Girona.

Tanmateix, el panorama polític sofreix un tomb im-

portantíssim amb les eleccions d'abril: triomfen els partits republicans i s'instaura la Segona República. Aquest esdeveniment té un clar reflex en les planes de El Magisterio Gerundense: al núm. 1.101 (del 16 d'abril) es publica una "Crónica General-Régimen Republicano", i es dona compte del nomenament com a governador civil d'Albert de Quintana; de President provisional de la Diputació de Cassià Costal; i d'Alcalde de la ciutat de Miquel Santaló. D'altra banda, Cassià Costal assumia, a més, la Direcció de l'Escola Normal (unes setmanes més tard, el càrrec de Director de Cassià Costal era confirmat, i a més informava de què la Secretaria l'assumia Joan Gomis).

Les setmanes següents la Proclamació de la República continuà essent tema obligat.(134)

6. ELS DARRERS ANYS D'UNA ETAPA DE LA HISTORIA DE LES NORMALS GIRONINES.

El clima general d'eufòria i d'expectació que hem pogut endevinar en els periòdics i en el magisteri gironí tenien també una traducció en la vida de les Escoles Normals, sobretot en la de Mestres.

Es evident, tal i com hem anat veient, la intensa participació dels professors de la Normal de Mestres en les preocupacions polítiques i educatives que sotraguejaven la societat catalana, en general, i la gironina, més en particular. Des d'òptiques absolutament dispars: des de les tradicionalistes i monàrquico-catòliques de Joaquim Font i Fargas, i Joan Gomis, a les decididament republicanes i progressistes de Cassià Costal i Miquel Santaló.

En efecte, Joan Gomis des de El Norte de Gerona, i Joaquim Font, des de Gerunda, a desgrat de les seves pregones enemistats personals, defensaran amb passió les actituds tradicionals de l'integrisme. Ambdós conviuen i recolzen la Confederació Provincial de Mestres, enfront de l'Associació. D'altra banda, Joaquim Font i Fargas tornarà a ocupar per uns mesos un escó al Consistori gironí, i dirigirà l'Escola Municipal de Belles Arts i Preparació Professional. I Joan Gomis, ultra algunes conferències, reedita Para tí, niño (2ª edi., 1929), i publica No blasfemes, ciudadano, amb pròleg del bisbe gironí (Ed. Gerundense). (135)

Altres professors, en canvi, posen l'accent en la seva vessant més estrictament professional. Aquest és el cas, per exemple, de Manuel Xiberta, amb la seva conferència sobre "La enseñanza de las matemáticas" (novembre, 1930). I de Mn. Jordà, que comença a mostrar-se com el més actiu i eficient professor de català de Girona, tot establint uns estrets lligams d'amistat amb Pompeu Fabra. A més, hem d'esmentar la reedició de la seva Gramática de la Lengua española.

Les noves circumstàncies polítiques, òbviament, són propícies sobretot als professors que de sempre havien propugnat actituds progressistes. Com Cassià Costal, que publica importants articles a El Autonomista ("Una lección de democracia", 1 de juliol, 1930; "Llegint Sherzando", 25 de setembre, 1930;...). Que juntament amb Miquel Santaló participa activament en les Colònies Escolars de Girona. Que esdevé un dels més preuats i reconeguts intel·lectuals de Girona, glossador de les més importants activitats culturals de la ciutat (conferències de J. Serra Hunter). I que trenca els motllos locals per esdevenir un pedagog a nivell nacional (Participació a l'Escola d'Estiu del 1930; conferència al Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona sobre "L'Escola actual no és pas educativa. Un greu defecte d'ella", febrer, 1931).

En termes similars cal referir-nos a Miquel Santaló. Ultra la intensa activitat estrictament política, no podem negligir la seva col·laboració professional. Com ara, els articles i recensions pedagògiques a El Autonomista, o la conferència sobre "Les Comarques gironines", el novembre del 1930 a Girona, o la que donà a Figueres sobre "Nuevas modalidades para la enseñanza de la Geografía en la Escuela primaria "(136). I, encara, la seva obra La Península Ibérica - Geografía de España y sus colonias (Tallers Gràfics de D. Rahola, Girona, 1929).

Després d'aquest ràpid repàs sembla prou sòlida l'afirmació de l'activa participació del Professorat de l'Escola Normal de Mestres en la vida professional del magisteri de Girona.

Amb tot, cal dir que acadèmicament el curs 1929-30 no reflecteix gaire l'ebullició que començava a regnar a tots els nivells de la societat.

A l'Escola de Mestres hi havia 291 alumnes matriculats; 100 com a alumnes oficials, i 191, lliures.

Sabem, també, que tingué lloc un viatge d'estudis a Barcelona, on visitaren l'Escola Normal i l'Exposició Universal, que s'havia convertit en un motiu de gran actualitat i forta

atracció (137), acompanyats dels professors C.Costal, M.Santaló, Mn.Jordà, J.Font, i J.Gomis.

Respecte a l'Escola de Mestresses ens consta que van presentar-se a l'examen d'ingrés 48 alumnes, però que només superaren les proves, 25. Les alumnes matriculades eren 205. de les quals 136 ho eren com a oficials i 69 lliures. Acabaren els estudis 35 mestresses.

En relació amb el professorat només cal anotar que Tomàs Sobrequés acumulà també les classes de música de l'Escola de Mestresses. I el nomenament, per aquest curs, d'Engràcia Barceló Florensa com a Ajudant provisional, secció de Lletres.

En canvi, es produí una innovació important en la Direcció del Centre. El dia 21 de maig del 1930 dimitia Adelina Cortina. Provisionalment ocupà la Direcció Dolors Pastor, fins que el 10 de juliol era nomenada Directora Mercè Clutaró. Aquest canvi en la Direcció, ¿cal atribuir-lo a les noves circumstàncies polítiques que vivia el País? La veritat és que no tenim cap dada que aboni aquesta hipòtesi, i menys encara si recordem que A.Cortina era la muller de Miquel Santaló. De fet, els canvis polítics (dimissió de Primo de Rivera, i constitució del govern Berenguer) només tenen un reflex apagat en el Llibre d'actes, en la constància d'haver rebut cartes d'oferiment del nou Ministre d'Instrucció Pública, del Rector de la Universitat de Barcelona, i del Governador civil (138). A l'Escola de Mestres ni tan sols aquest minúscul símptoma del canvi no queda registrat.

Les alumnes, durant el curs, visitaren la fàbrica d'àcid carbònic de Sant Daniel. Com a viatge de final de carrera, les de 4rt., amb subvencions de l'Ajuntament i de la Diputació, visitaren l'Exposició Universal de Barcelona. Gràcies a una ajuda de la Diputació de Barcelona pogueren fer, a més, una excursió a Montserrat.

Un tema de preocupació del Claustre de l'Escola de Mestresses, al llarg de tot el curs, va ser la Biblioteca: la seva sistematització i ordenació, el problema de qui havia de fer de bibliotecària, de les gratificacions dels Auxiliars, etc.

Tot un altre panorama presenta el curs 1930/31. Fou un autèntic any de trànsit, no només en l'aspecte polític general (Proclamació de la Segona República), sinó també -i lògicament en una indissoluble raó de causa i efecte- en el camp més estrictament acadèmic.

Diguem, en primer lloc, que durant aquest any es produí la mort del professor de cal.ligrafia, Manuel Barona. Dolors Pastor, d'altra banda, cessà de la Normal de Girona per trasllat a Castelló de la Plana; serà substituïda per J.Díaz-Faes. Durant aquest curs van ser nomenades professores Ajudants de Lletres, Ciències, Pedagogia i Música, respectivament, Engràcia Barceló, Remei Condom, M^a del Carme Molleda, i Isabel Dalmau. Isabel Dalmau, però, es trobava a Bèlgica i -per tant- no exercí.

Al llarg del curs, i més en proclamar-se la República, es féu patent que les Escoles Normals serien objecte, en un termini curt, de pregones reformes en el seu pla d'estudis i en la seva organització general. Aquest pressentiment comportà un augment notable en el nombre d'alumnes matriculats, sobretot d'alumnes lliures.(139)

Com a any-pont, el curs 1930/31 es divideix en dues etapes, separades nítidament per les eleccions de l'abril.

La primera etapa es defineix, encara, per la continuïtat i la inseguretats. La segona etapa s'encamina ja directament cap a reformes profundes; és, però, una etapa molt curta.

Durant la primera hi ha plantejada la qüestió de la incorporació del català al pla d'estudis. La solució que donaran a la qüestió les dues Escoles Normals serà molt diversa. En efecte, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana proposa a les Normals gironines de reemprendre les classes de llengua i literatura catalanes estroncades per la Dictadura. El Claustre de la Normal de Mestresses rep la petició sense massa entusiasme:

"A continuación se da cuenta de una carta de la Asociación Protectora de la Enseñanza Catalana para dar la enseñanza de catalán en este Centro. El Claustro acuerda decir a la Protectora que la Escuela no puede hacer nada en este sentido porque hay una disposición que impide el que en un centro oficial se den otras clases que las oficiales."(140)

L'Escola de Mestres, en canvi, acollí la proposta amb interès. I així, en comptes de valdre's simplement del recurs a la legislació vigent, es dirigiren a la Direcció General de Primera Ensenyança plantejant la qüestió. El 14 de novembre del 1930 l'esmentada Direcció General contestava:

"Visto su atento escrito, proponiendo en nombre del Claustro de su digna presidencia que se autorice a V.S. para acceder a los deseos de la Asociación Protectora de la enseñanza Catalana en el sentido de que pueda establecerse en esa Escuela una cátedra de lengua catalana, de asistencia voluntaria, a cargo de uno de los profesores de ese centro y en horas que no alteren los servicios oficiales, como ya funcionó con anterioridad a 1923; esta Dirección general ha resuelto acceder a lo solicitado, como queda expuesto."(141)

Les limitacions de l'autorització són paleses. Però el Claustre acollí amb satisfacció l'autorització, i establí l'esmentada càtedra, a càrrec de Mn.Jordà, "señalando para ello las tardes de los martes y jueves" (142). El curs va desenvolupar-se correctament; fins i tot brillantment, en alguns aspectes. Novament la Normal era el primer centre oficial gironí que esta-

olia l'ensenyament del català. A finals de curs, el Claustre acordà fer

"constar en acta la satisfacció con que se vió el lucido acabamiento del curso de catalán y que presidiese el acto el distinguido filólogo D.Pompeyo Fabra."(143).

Aquesta autorització concedida a la Normal de Mestres va ser com una desqualificació de la gestió poruga portada a cap per la Normal de Mestresses. Per això:

"..Dª Carmen Juliá manifiesta que a raiz de haberse concedido en la Escuela Normal de Maestros de esta Ciudad dar las clases de Catalán, algunas alumnas le habían pedido se interesara para que se volvieran a dar en este Centro como se había hecho en los años 1917 y 1918. La Sra. Directora opina que existiendo una disposición que prohíbe el que en un Centro oficial se den otras clases que las oficiales y que habiendo contestado en este sentido a la Junta Protectora de la enseñanza catalana conforme se acordó en la sesión del 3 de octubre de 1930 al preguntar dicha entidad si se podían dar las enseñanzas de catalán en esta Escuela, este asunto queda ya solucionado.

Dª Adelina Cortina opina que Dª Carmen Juliá podría solicitar de la Dirección Gral. la concesión para dar dicha enseñanza en este Centro previo informe del Claustro, y así se acuerda."(144)

Cal dir que no sembla pas que les gestions reeixissin. En tot cas, la República, el 9 de juny del 1931, creava càtedres de català a les Normals, però sense dotar-les i posant-les sota la tutela del Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. A l'Escola de Mestresses de Girona les professores interessades en ocupar aquest càtedra foren més d'una.

"Así mismo se da lectura al Decreto de 9 de junio del corriente año relativo a la creación de una Cátedra de Catalán en las Escuelas Normales de Cataluña. Dª Mercedes Clutaró manifiesta que su gusto sería ofrecerse para desempeñar dicha cátedra; pero se lo impide su estado de salud. Dª Carmen Sagarra se presta voluntariamente y con el mayor cariño para desempeño de la misma y Dª Carmen Juliá, Auxiliar de Ciencias, dice que haría esta clase también con mucho interés por haberla desempeñado ya en este Centro. El Claustro acuerda designar

a las dos en el sentido de colaborar juntas en dicha enseñanza figurando Dª Carmen Sagarra como Profesora y la Sra. Juliá como Auxiliar."(145)

Tanmateix, poques setmanes més tard s'establia el nou Pla d'estudis (Pla Professional), i en fusionar-se les dues Escoles el professor Mn.Enric I.Jordà es féu càrrec de la càtedra.

Retornant, però, a la primera etapa del curs hi ha tres altres notícies d'un cert interès. La primera, la sol·licitud de recolzament moral i econòmic de les dues Escoles Normals al projecte endegat per l'Associació de Normalistes i Ex-Normalistes gironins de celebrar un Certamen literario-pedagògic coincidint amb les Fires i Festes de Sant Narcís. Aquesta sol·licitud fou ben acollida tant per la Normal Femenina com per la Masculina; i va decidir-se constituir un Premi d'Honor dotat de 100 ₧.

De fet, aquesta Associació de Normalistes i ex-Normalistes, signe d'una nova vitalitat entre l'alumnat, havia començat a congriar-se durant el curs 1929-30. La Junta de l'Associació era presidida per M.Martí, i per A.Batlle, com a Secretari. Com hem dit, convocaren uns premis pedagògics i literaris, que tingueren bona acollida. L'acte pròpiament fundacional de l'Associació es volgué fer coincidir amb la proclamació del veredict del Certamen Literario-Pedagògic. Per fer-ho més atractiu, a més, va programar-se una conferència a càrrec del prestigiós professor de la Universitat de Barcelona, Dr.J.Serra Hunter. L'acte solemne se celebrà el 9 de novembre, a l'Ateneu Social Democràtic. Amb gran èxit. Presidiren el Bisbe de Girona, el Rector de la Universitat de Barcelona (Dr.Soler i Batlle), el tinent d'alcalde de l'Ajuntament gironí (D .Rahola), el Director de l'Escola Normal de Mestres, l'Inspector en Cap, el President de l'Associació Nacional de Mestres (Pere Blasi), Carles Rahola, i altres personalitats.(146)

Cal dir que, més endavant, l'Associació es definí a favor de què el 10% dels alumnes de la Normal tingués accés

directe.(147)

Tanmateix no sembla pas que, dissortadament, l'Associació tingués continuïtat. De fet, acabat aquest curs 1930-31, no n'hem trobat cap més esment.

Un segon tema, que trobem a ambdues Escoles: La convocatòria d'una Exposició Pedagògica patrocinada per l'Ajuntament de Barcelona i el Patronat Escolar, i a celebrar a la capital catalana. Després d'acollir amb interès la proposta de concórrer-hi es decidirà de no participar-hi per la premura de temps.

El tercer tema: la tramesa per la Direcció General d'ensenyament primari d'un qüestionari-informe en vista a la reforma de l'Estatut General del Magisteri (sessió del 24 de març a ambdues Normals). Es decideix de fer-ne còpies i d'estudiar-lo, i de reunir-se novament per contestar. Tanmateix, les circumstàncies polítiques, entremig, van canviar. Curiosament el Claustre de la Normal Femenina es reuní amb el propòsit de constestar el qüestionari, precisament, el dia 14 d'abril "pero en vista de las actuales circunstancias políticas..., se acuerda aplazar el asunto para otra ocasión." (148)

La segona etapa del curs escolar estarà caracteritzada per les repercussions dels canvis polítics.

La Normal Masculina celebra Claustre el 20 d'abril: "presidiendo el Sr. Costal como Director accidental por haber dimitido el cargo D. Juan Gomis." Posteriorment C. Costal serà confirmat en el càrrec, i es proposarà per a Secretari, per acord unànim del Claustre, Joan Gomis.

En la mateixa sessió del 20 d'abril que esmentàvem consta també la satisfacció del Professorat del Centre pels nous càrrecs polítics de C. Costal i Santaló: "El Sr. Font expresó la satisfacción que tenía por ver en las Corporaciones provincial y municipal a los compañeros Costal y Santaló; el Claustro entero prestó su asentimiento." (149)

A la Normal de Mestresses, d'altra banda, la Directora Mercè Clutaró havia presentat la seva dimissió al nou Govern Provisional de la República. D'acord amb l'ordre del 30 d'abril, el Claustre va reunir-se el 12 de maig, i per unanimitat acordà proposar novament com a Directora Mercè Clutaró.

A la mateixa sessió:

"La Sra. Directora pone en conocimiento del Claustro haber recibido una invitación del Sr. Alcalde de esta Ciudad para asistir a la Fiesta Escolar que ha de celebrarse a fin de explicar a los niños los conceptos de "República, civilidad, etc." (150)

A Catalunya, a més, s'havia constituït la Generalitat. I una de les primeres tasques que s'havia proposat era la d'aconseguir una Universitat Autònoma. El Consell de Cultura amb data 25 de juny havia tramès a la consulta dels Claustres de les Normals gironines el Projecte d'Estatut de la Universitat de Barcelona. En sessió extraordinària, el dia 27 del mateix mes, el Claustre de la Normal Masculina hi proposava una esmena:

"Es aspiració del Claustre de l'Escola Normal de Mestres de Girona, com ja fan constar en una esmena a l'article primer del projecte d'Estatut de la Universitat de Barcelona de l'any 1919, la creació de la Facultat de Pedagogia, que tindrà per objecte principal la formació de tot el personal docent de la Universitat, Liceos, Escoles Normals, Escoles d'Arquitectura, d'Enginyers, de Comerç, Belles Arts, Treball, etc., que hauran de dependre totes de la pròpia Universitat. El Magisteri d'Ensenyament Primari es formarà, per ara, a les Escoles Normals, degudament reformades." (151)

En termes similats es manifesta el Claustre de la Normal de Mestresses (reunit el 3 de juliol, en segona convocatòria):

"..se da lectura a una comunicació del Presidente del Consejo de Cultura del Gobierno de la Generalidad de Cataluña pidiendo se emita informe acerca el proyecto del Estatuto de la Universidad de Barcelona y después de revisar los diferentes puntos de que trata, se acuerda indicar la conveniencia de que se cree una Facultad Superior de Pedagogia en la Universidad donde se forme todo el personal

docente en general a excepción de los maestros que adquieren ya los conocimientos pedagógicos necesarios en las Escuelas Normales."(152)

Una darrera qüestió serà la d'elegir un professor i una professora com a representants dels Centres al Consell Provincial d'Instrucció Pública. La Masculina, en sessió de 3 de juliol, i per unanimitat, proposa Joaquim Font i Fargas. L'Escola Femenina, en una primera reunió d'urgència, proposa l'única professora numerària assistent a la sessió, Mercè Clutató (sessió del 7 de juliol).

Amb aquestes darreres decisions s'acabava, pràcticament el curs. I no només el curs, sinó tota una gran etapa de la història de les Normals: la del Pla 1914.

NOTES CAPITOL IV

- (1).- El Norte de Gerona, 1 de febrer, 1930, "Al pasar. 1923-1930", per Aurelio. El mateix número reproduïx articles d'elogi de la premsa estrangera a la tasca de Primo de Rivera.
Vegeu, també, 15 de febrer, 1930, "Responsabilidades".
- (2).- El Norte de Gerona, 8 de febrer, 1930, "De política. Futuras orientaciones".
- (3).- El Norte de Gerona, 8 de febrer, 1930, "Al pasar. La normalidad", per Aurelio. L'alcalde criticat era Jaume Bartrina, el qual, el 26 de febrer del 1930, va ser substituït per Joaquim Tordera, militant del Centre Republicà gironí. Joanquim Tordera presidirà el Consistori de la ciutat fins el 13 de març del 1930. Serà reemplaçat, al seu torn, per Francesc Coll Turbau, de la Lliga. Cfr. "Réplica al sr. Alcalde", ibidem.
- (4).- El Norte de Gerona, 26 de febrer, 1930, "Política local. El derrumbamiento de una pandilla".
- (5).- Gerunda, 22 de febrer, 1930, "El Gobernador de Gerona". El governador Alonso Giménez (o Jiménez), a finals d'agost, fou traslladat a Tarragona. Ocupà el càrrec Pascual Arias Vázquez.
- (6).- El Norte de Gerona, 26 de febrer, 1930, "Con nosotros es inútil".
- (7).- El Norte de Gerona, 22 de febrer, 1930.
- (8).- El Norte de Gerona, 1 de març, 1930, "Políticas".
- (9).- Gerunda, n.392, 1 de març, 1930, "Información General".
- (10).- El Norte de Gerona, 8 de març, 1930, "Las inconsecuencias de cierto Sr. ".
- (11).- Ibidem.
- (12).- El Norte de Gerona, 15 de març, 1930, "Políticas".
- (13).- El Norte de Gerona, 1 de març, 1930, "Fuera equívocos".

- (14).- Cfr. El Norte de Gerona, 26 de febre, 1930, "Al pasar. Un paso en falso", per Aurelio. Vegeu, encara, 5 de març, l'article, "En defensa del Rey", per J. Calvo Sotelo, reproduït d'ABC; 15 de març, "Por el Rey"; 5 d'abril, "Afirmación Monàrquica"; etc.
- (15).- El Norte de Gerona, 26 d'abril, 1930; 31 de maig, 1930.
- (16).- El Norte de Gerona, 1 de març, 1930, "Fijando posiciones, Donde siempre".
- (17).- El Norte de Gerona, 12 d'abril, 1930, "Por Dios, por la Patria y por el Rey. El Frente único. Unión de derechas en Barcelona", per Aurelio; i 26 de juliol, "Normas del Card. Segura ...".
- (18).- El Norte de Gerona, 30 de juliol, 1930, "Explicaciones necesarias", 2 d'agost, "El séptimo, no mentir", i "Las cosas en su sitio".
- (19).- El Norte de Gerona, 19 de novembre, 1930, "Se impone una acción enérgica del Poder".
- (20).- El Norte de Gerona, 19 de novembre, "Protesta que hacemos nuestra". Sobre la Carta-Pastoral del bisbe gironí, vegeu més endavant.
- (21).- El Norte de Gerona, 20 de desembre, 1930, "Organización contrarrevolucionaria", a propòsit de la "sedició" de Jaca i Cuatro Vientos .
- (22).- El Norte de Gerona, 7 de gener, 1931, "Políticas".
- (23).- Gerunda, núms.427, 7 de febrer, "El Magisterio y las elecciones", per Plinio; i n. 428, 14 de febrer, "Las próximas elecciones generales".
- (24).- El Norte de Gerona, 21 de febrer, 1931, "Actuación urgente"; i 1 d'abril, "Frente a la revolución". Cfr. Gerunda, n.432, 24 de març, 1931, "Sobre las elecciones municipales", per Plinio.
- (25).- El Norte de Gerona, 7 de març, 1931, "Políticas".
- (26).- El Norte de Gerona, 1 d'abril, 1931, "Políticas". Sobre aquestes eleccions, cfr. Josep Clara, Les eleccions municipals del 1931 a Girona, Barcelona, Rafael Dalmau ed., 1975, Col.l. Episodis de la Història, n.198. Cfr., també, Mercedes Vilanova, "La stabilité de l'électorat catalan dans la circonscription de Gerona, entre 1931 et 1936", a Tijdschrift voor Geschiedenis, n.923, 1979, pàgs.473-491.
- (27).- El Norte de Gerona, 10 d'abril, i 18 de març, 1931.

- (28).- Cfr. Pere Cornellà, Les eleccions a la Segona República a la ciutat de Girona, 1931-1936, Girona, Dalmau Carles Pla, 1975. També Josep Clara, Les eleccions municipals ...
- (29).- El Norte de Gerona, 13 de juliol, 1927; 2 de maig, 1929, "La educación religiosa de la infancia y juventud", per T.; i 28 de setembre, 1929, "De enseñanza: Retroceso", sobre un suposat retrocés de l'escola laica a França; respectivament.
- (30).- El Norte de Gerona, 18 de gener, 1930, "Un llamamiento muy oportuno".
- (31).- Gerunda, n.406, 6 de juny 1930.
- (32).- El Norte de Gerona, 2 de maig, 1929, "Homenaje al Magisterio y Profesorado Católico. Primer centenario de la fundación del Instituto de Religiosas Escolapias". En aquesta celebració, la mestressa Carme Auguet hi participà activament, i pronuncià un discurs d'adhesió.
- (33).- El Norte de Gerona, 21 d'agost, 1929, "Los grandes problemas urbanos. El problema escolar".
- (34).- El Norte de Gerona, 8 de febrer, 1930, "! Pobres maestros", per OTRO; i 9 d'agost, 1930, "De la vida local. El problema escolar".
- (35).- El Norte de Gerona, 31 de gener, 1931, "Cifras elocuentes"; i 18 de març, 1931, "La escuela única", pel Padre Herrera.
- (36).- El Norte de Gerona, 8 d'octubre, 1930, "La familia y la enseñanza".
- (37).- El Norte de Gerona, 22 de març, 1930, "El Magisterio en la Provincia de Gerona". Cfr., també, Gerunda, n. 395, 21 de març, 1930.
- (38).- El Norte de Gerona, 9 de juliol, 1930, "De enseñanza", per "Un Maestro".
- (39).- El Norte de Gerona, 13 de gener, 1931, "Reclamación abierta".
- (40).- El Norte de Gerona, 3 de gener, 1931, "Acerca de un concurso inaudito".
Cfr. C. Cañellas - R. Teran, ob. cit., pàgs.97-102, "La transició de la Monarquia a la República".
- (41).- El Norte de Gerona, 28 de febrer, 1931, "Revuelo".
- (42).- El Norte de Gerona, 11 de març, 1931, "La Fiesta de Sto. Tomás fué un éxito".

- (43).- El Norte de Gerona, 1 de febrer, 1928, "Constitución del Tribunal Tutelar para Niños"; i 17 d'agost, 1929, "De colaboración", per X.
- (44).- El Norte de Gerona, 11 de juny, 1930, "La verdadera historia para el niño", per Albani.
- (45).- Gerunda, n.392, 1 de març, 1930.
- (46).- Gerunda, n.375, 26 d'octubre, 1930.
- (47).- Gerunda, n.391, 22 de febrer, 1930, "La familia regenerada por la Iglesia", per Adrià Vila Pagés; i "La República", per Lequerica.
- (48).- Gerunda, n.392, 1 de març, 1930, "Ecos".
- (49).- Gerunda, n.395, 21 de març, 1930, "Ha muerto Primo de Rivera. Nuestro tributo".
- (50).- Gerunda, n.392, 1 de març, 1930, "La Religión en la Enseñanza", per G. M.. En la mateixa línia, n.396, 28 de març, "A Dios rogando ...", per Plinio; n.400, 25 d'abril, "O católicos o ... laicos", per Plinio, etc.
- (51).- Gerunda, n.432, 24 de març, 1931, "Homenaje al Maestro Nacional D. F. Canós y Sanmartín".
- (52).- Gerunda, n.430, 7 de març, 1931, "Nota para el Magisterio". Cfr., M. Pérez Galán, La enseñanza en la Segunda República, Madrid, Edicusa, 1975, pàg.207.
- (53).- Gerunda, n.411, 4 d'octubre, 1930, "Ecos pedagógicos".
- (54).- Gerunda, n.395, 21 de març, 1930, "Libros"; i n.411, 4 d'octubre, 1930.
- (55).- Gerunda, n.401, 3 maig, 1930, "Libros".
- (56).- Gerunda, n.433, 16 d'abril, 1931, "Nuestro voto".
- (57).- Gerunda, n.436, 16 de maig, 1931.
- (58).- Diario de Gerona, 4 de febrer, 1930, "Ecos políticos. El Sr. Rodríguez Chamorro".
- (59).- Diario de Gerona, 12 de febrer, 1930, "La verdad escar-necida"; 27 de febrer, amb reproducció de crítiques publicades per El Norte de Gerona; 21 de febrer, 1930, "Comentario: La opinión y la plaza-mercado". Cfr., J. Pla Cargol, Gerona en el primer tercio del s. XX, any 1927.
- (60).- Diario de Gerona, 12 de juliol, 1930, "Diputación".

Cal dir que la nova Diputació Provincial va ser presidida per Emili Saguer.

- (61).- Diario de Gerona, 15 d'abril, 1930; i 19 d'abril, "Bar-tomeu Barceló", per R. Xifra i Riera.
- (62).- Diario de Gerona, 28 d'abril, 1930, "República ...?", per D. Domingo Alemany.
- (63).- Diario de Gerona, 12 de juliol, "Centro jaimista Autonomista"; 11 de setembre, "Acción Catalana en Gerona".
- (64).- Diario de Gerona, 25 de febrer, 1931, "Explicació de la darrera crisi", per Josep Pla, amb lleu censura. Val a dir que Josep Pla serà un col.laborador assidu al periòdic.
- (65).- Diario de Gerona, 19 de setembre, 1930, "El programa de los racistas de Hitler"; 8 d'abril, 1931, "El comunisme a Catalunya", per Alfred Gallard.
- (66).- Diario de Gerona, 26 de març, 1931, "Davant les eleccions". Veg., a més de les obres ja esmentades, I. Molas, ob. cit., Vol. I, cap. IX, "L'enfonsament de la Monarquia".
- (67).- Diario de Gerona, 21 de juny, 1930, "Una altra fulla".
- (68).- Diario de Gerona, 16 de gener, 1930, "La educación de la juventud", a propòsit d'una Encíclica papal; 11 de febrer, "L'Encíclica Casti connubi, i la qüestió social", per Manuel Pugés; etc.
- (69).- Diario de Gerona, 2 de març, 1931; 16 de febrer, 1931, respectivament.
- (70).- Diario de Gerona, "L'escola catalana: qüestió primordial", per J. Bonorat, 4 d'abril, 1931. Vegeu, també, 12 d'abril, "Ja sou de la Protectora?", per J. Camps i Arboix.
- (71).- Diario de Gerona, 9 d'abril, 1930, "Las lenguas regionales en la Academia".
- (72).- Diario de Gerona, 26 d'abril, 1930, "La lengua materna en la escuela", art. reproduït de Revista de Pedagogia.
- (73).- Diario de Gerona, 20 de maig, 1930, "La lengua y la escuela", per Ramon Boixadós.
- (74).- Diario de Gerona, 5 de desembre, 1930; i 10 de gener, 1931, respectivament.
- (75).- Diario de Gerona, 18 de novembre, 1930, "Cultura". Sobre Delfí Dalmau (Figueres, 1891-Barcelona, 1965), pedagog i taquígraf, veg. GEC: "Dalmau i Gener, Delfí".

- (76).- Diario de Gerona, 11 d'octubre, 1930, "Pompeu Fabra a Girona"; 12 i 17 de novembre, "Curs de gramàtica catalana a l'Ateneu de Girona". Pompeu Fabra donà la seva conferència sobre "Fixació i depuració del llenguatge", el dia 10 d'octubre. Va ser presentat per Carles Rahola.
- (77).- Diario de Gerona, 4 d'abril, 1930, "La qüestió estudiantil"; 1 d'agost, "El nuevo plan de Bachillerato"; 23 d'agost, "El Bachillerato", per X.; 26 d'agost, "La reforma de la segunda enseñanza"; etc.
Sobre aquesta qüestió, cfr. A. Molero Pintado, La reforma educativa de la Segunda República Española. Primer bienio, Madrid, Ed. Educación Abierta/Santillana, 1977, pàgs.101-113. El projecte debatut és el del ministre Elías Tormo.
- (78).- Diario de Gerona, 11 d'abril, 1930, "La Reforma del Bachillerato".
- (79).- Diario de Gerona, 18 de novembre, 1930, "El liceo de Gerona", per A.D.E.. El mateix Carles Rahola, La ciutat de Girona, Barcelona, ed. Barcino, 1929, vol. II, pàg. 14, escrivia: "L'edifici no reuneix avui cap condició per a la fi a què està destinat. Així ho ha reconegut, en recent visita, el rector de la Universitat de Barcelona, el qual, segons llegim en la memòria del darrer curs, plenament convençut que el nostre Institut Nacional està fet una ruïna, va oferir gestionar la construcció d'un edifici adequat ...".
- (80).- Diario de Gerona, 17 de juliol, 1930, "L'aportació gironina a l'Escola d'estiu de Barcelona", per Francesc Ribas.
- (81).- Diario de Gerona, 7 de febrer, 1930; 27 de febrer, 1930. I 23 de juliol, 1930, "Honrosa distinción".
- (82).- Diario de Gerona, 13 de novembre, 1930, "La conferència del Dr. Serra Hunter"; 23 i 28 de març, 21 i 27 d'abril, i 11, 19, 22 i 27 de maig, 1931, "Ateneu a Girona". I encara, 27 de març, 1931, "Serra Hunter. Impressions", per A. de E.
- (83).- Diario de Gerona, 10 de març; i 24 d'octubre, 1930, "Col.laboració. Literatura pedagògica", per Octavi Saltor.
Sobre A. Busquets i Punset, vegeu Diccionari de Literatura Catalana, pàg.113.
Cfr, també, R. Mut - T. Martí, ob. cit., pàg.121.
- (84).- Diario de Gerona, 18 de setembre, 1930, "Inauguración del curso". I 4 d'abril, 1930, "Per una escola de música", i 29 de gener, 1931, "Per una escola de música", per F. Civil.

- (85).- El Autonomista, 12 de juliol, 1930, article d'A. Rovira i Virgili publicat a La Nau, de Barcelona.
- (86).- El Autonomista, 4 de novembre, 1930, "Crónica"; 17 de novembre, "El acto de ayer".
- (87).- Cfr. de Pere Cornellà, ob. cit., pàgs.26-27; també, ob. cit., de Josep Clara. Pel context català, I. Molas, ob. cit..
- (88).- El Autonomista, 13 de desembre, 1930, esdeveniments de Jaca, molt censurat; 14 de febrer, 1931, "Políticas. Ha caído Berenguer".
- (89).- El Autonomista, 18 de setembre, 1930, "Conferencias de M. Santaló"; 25 de novembre, "La conferència d'en Miquel Santaló", reproduït de L'Empordà Federal; i 9 de desembre, "Comarcals. Des de Torroella de Montgri".
- (90).- Cfr. El Autonomista, 5 de desembre, 1930, "Las confusiones del señor obispo".
Vegeu, B.O.E.G., any LXXIV, n.12, novembre, 1930. També, al n.13, desembre del 1930, "Instrucciones sobre acción religioso-política".
- (91).- El Autonomista, 8 de gener, 1931, "La Iglesia y el paro"; i 12 de febrer, 1931, "Vigorosa personalidad eclesiástica", per C. Fernández Cuenca.
- (92).- El Autonomista, 7 de juliol, 1930, art. de Joan Forment; sèrie d'articles de C. Doménech, 2 de setembre, 16 de setembre, 6 de desembre, 1930; ... Sobre la Inspecció, 23 d'agost, 1930, "Valor higiènic, social y político de la Inspección Escolar", per E. Buisán.
- (93).- El Autonomista, 8 de juliol, "Colònies Escolars"; 30 de juliol, "Les Colònies Escolars. Mots de comiat", R.; 31 de juliol, "Veraneo. Colonias escolares", per Margarita Comas; ...
- (94).- El Autonomista, 13 de novembre, 1930; "La Conferència del Dr. Serra Húnter".
- (95).- El Autonomista, 6 d'agost, 1930; 29 de juliol, 1930; i 15 de setembre, 1930, respectivament.
- (96).- El Autonomista, 1 de juliol, 1930, "Una lección de democracia", per C. Costal. També, 24 de gener, 1931, "Los Maestros de España se reunen en Asamblea", per Luís Lozano.
- (97).- El Autonomista, 25 de setembre, 1930, "Llegint Scherzando".
- (98).- El Autonomista, 7 de novembre, 1930, "La Enseñanza

de las matemáticas".

- (99).- El Autonomista, 4 de novembre, 1930, "Las comarcas gerundenses".
- (100).- El Autonomista, 22 de juliol, 1930.
- (101).- El Autonomista, 11 de novembre, 1930, "¡Pobres Maestras!".
- (102).- El Autonomista, 15 de novembre, 1930, "¿Hasta cuándo?", per L. Moreno.
- (103).- El Autonomista, 28 de novembre, "¡Se salvó la patria!", per L. Moreno.
- (104).- El Autonomista, 5 de març, 1931, "La enseñanza primaria en Calonge. Un caso insólito"; 8 d'abril, 1931, "L'Escola de Pedret", per Joaquim Pla, cal dir que a la sessió del mes d'octubre del 1930 l'Ajuntament de Girona havia acordat construir una escola a Montjuïc-Pedret (Cfr. J. Pla Cargol, Gerona en el primer tercio del siglo XX, any 1930); i sobre l'Institut de Girona, 17 de gener, 1931.
- (105).- El Autonomista, 11 de febrer, 1931, "Manera de infundir carácter a nuestras escuelas", de Pere Blasi.
- (106).- El Autonomista, 23 de febrer, 1931. Vegeu més endavant.
- (107).- El Autonomista, 15 d'octubre, art. de Leocadi Artis; 12, 14 i 15 de novembre, 1930, "Curs de català a l'Ateneu de Girona".
- (108).- Cfr. El Magisterio Gerundense, n.1028, 17 d'octubre, 1930, crònica-recensió de la conferència "Els fonaments de la nova Educació"; n.1030, 31 d'octubre, "Pedagógica", per Silvestre Santaló; i n.1035, 4 de desembre, 1930. Recordem, també, les cròniques publicades a Diario de Gerona, ja esmentades supra. Durant aquests anys N. Masó, que acabava d'arribar de Ginebra, fou un col.laborador permanent dels "Cursos Tècnics de Pedagogia", cfr. A. Galí, ob. cit., Ll. II, 1ª Part, Ensenyament Primari, pàgs. 201-203.
- (109).- El Magisterio Gerundense, n.1031, 7 de novembre, 1930, "Un éxito más"; n.1031, 7 de novembre, conferència de J. Junquera; 1032, 14 de novembre, Carme Isern; i 1033, 21 de novembre, conferència de Gomis Llambías.
- (110).- El Magisterio Gerundense, n.1036, 12 de desembre, "En Fiqueras", per L. Moreno; i n.1037, 19 de desembre, crònica-resum de la conferència de R. Balaguer, mestre de Garriguella.

- (111).- El Magisterio Gerundense, n.1030, 31 d'octubre, 1929.
- (112).- El Magisterio Gerundense, n.1044, 6 de febrer, 1930; i n.1051, 27 de març, 1930, ambdós de L. Moreno.
- (113).- El Magisterio Gerundense, n.1053, 10 d'abril, 1930, "Comentarios. Santa reparació", per R. Boixadós; n. 1056, 1 de maig, 1930, "Comentarios. Pro Federació de Maestros Nacionales de Catalunya", també de R. Boixadós; i n.1069, 4 de setembre, 1930, art. de Lluís Moreno.
- (114).- El Magisterio Gerundense, n.1051, 27 de març, 1930.
- (115).- Vegeu, El Magisterio Gerundense, n.1027, 10 d'octubre, recensió obres de M. Santaló, i J. Gomis; i 1050, 21 de març, 1930, el llibre de L. Jou i Olió.
- (116).- El Magisterio Gerundense, n.1051, 27 de març, 1930. J. Piaget anava, gairebé amb tota seguretat, a donar el curset de quatre lliçons sobre "Le jugement moral chez l'enfant", de què ens parla A. Galí, ob. cit. Aquesta notícia és força més precisa que la que ens aporta M. Siguan, art. cit., dins La psicologia genètica de Jean Piaget.
- (117).- El Magisterio Gerundense, n.1063, 19 de juny, 1930.
- (118).- El Magisterio Gerundense, n.1069, 4 de setembre, 1930.
- (119).- El Magisterio Gerundense, n.1064, 26 de juny, 1930.
- (120).- El Magisterio Gerundense, n.1070, 11 de setembre, 1930.
- (121).- El Magisterio Gerundense, n.1072, 25 de setembre, 1930. "Normalistas y Maestros", per Pere Blasi.
- (122).- El Magisterio Gerundense, n.1080, 20 de novembre, 1930. Recordem que l'esmentada conferència havia estat també comentada pel diari El Autonomista, cfr. supra. També és bo de recordar que aquesta divisió comarcal, referida a la "província" de Girona, serà l'acceptada per la Ponència de la Generalitat, de la qual en formà part -precisament- M. Santaló.
- (123).- El Magisterio Gerundense, n.1086, 1 de gener, 1931, amb àmplia recensió. Vegeu supra, la resenya de El Autonomista.
- (124).- Les obres esmentades foren recensionades per Pere Blasi, El Magisterio Gerundense, n.1072, 25 de setembre, 1930; i Ramon Balaguer, ibidem., n.1075, 16 d'octubre. Sobre la conferència de C. Costal a la Universitat de Barcelona, ibidem., n.1094, 26 de febrer, 1931.
- (125).- El Magisterio Gerundense, n.1097, 19 de març, 1931,

crònica del mestre de Sant Joan les Fonts, Alfred Gispert.

- (126).- El Magisterio Gerundense, n.1099, 2 d'abril, 1931.
- (127).- El Magisterio Gerundense, n.1084, 18 de desembre, 1930, "Regateig inexplicable", per X.
- (128).- El Magisterio Gerundense, n.1093, 19 de febrer, 1931, "Comentarios", per Josep Illanes.
- (130).- El Magisterio Gerundense, n.1096, 12 de març.
- (131).- Concretament van ser seleccionats: Ramon Balaguer, mestre de Garriguella; Jaume Bech, de Montagut; Ramon Boixadós, de Ripoll; Joan Forment, d'Albons; Eusebi Gispert-Sauch, de Palafrugell; Agustí Gratacós, de L'Escala; Enric Plana, Lloret de Mar; Maria Claramunt, de Brunyola; i Dolors Soler, d'Amer. Cfr. L. Mª Mestras, "El Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona. Important presència gironina", a Presència, n.549, juny, 1981, pàgs. 27-30. Certament, aquesta selecció significà un empobriment per al magisteri gironí. N'hi ha prou amb recordar el paper de dirigents que començaven a exercir mestres com Ramon Balaguer, Ramon Boixadós, o Joan Forment. Sobre Ramon Boixadós, vegeu L. Mª Mestras, "Ramon Boixadós i Mestre", a Presència-Suplement Dominical de Punt Diari, n.577, 13 de març, 1983, pàgs.4-7.
- (132).- El Magisterio Gerundense, n.1080, 20 de novembre, 1930. "Desencanto", per Pere Blasi.
- (133).- El Magisterio Gerundense, n.1093, 19 de febrer, 1931, "La meva ruta", per Joan Vidal.
- (134).- El Magisterio Gerundense, n.1102, 23 d'abril, 1931, "República"; i n.1106, 21 de maig, "Aires Nuevos", per Cèstí Roigé.
- (135).- Cfr. Suplemento Literario de El Norte de Gerona, 24 de maig, 1930, reproducció del pròleg del bisbe gironí a l'esmentada obra de Joan Gomis. A El Norte de Gerona, 19 de juliol, 1930, "Después de leer ...", per C. Martínez Page, recensió publicada al periòdic Las Noticias. L'obra és il·lustrada amb dibuixos de Joan Palahí.
- (136).- Vegeu, El Norte de Gerona, 13 de novembre, 1929.
- (137).- El Norte de Gerona, 15 de gener, 1930.
- (138).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestresses", vol. II, sessió de l'11 de març, 1930.
- (139).- En efecte, als Llibres d'Actes d'Alumnes es nota un increment notable de les matrícules. D'altra banda,

no deixa de sobtar la repentina presència de molts alumnes matriculats lliures i nascuts a províncies com ara Burgos, Navarra, Palència, Teruel, ... Aquest fenomen és especialment constatable el curs 1931-32: en efecte, a l'Escola Normal de Mestres, i a 3r curs, tenim les següents dades: alumnes oficials convocatòria de juny, 65, entre els quals, 15 de Burgos; alumnes lliures de setembre, 51, dels quals 13 de Burgos. I així, en altres anys acadèmics. Tot ens porta a creure que, davant les exigències del Pla Professional, hi havia un afany per aconseguir el títol de mestre aprofitant les convocatòries d'exàmens del Pla 1914 a extingir. I també avancem la hipòtesi de què força d'aquests alumnes lliures eren religiosos de l'ensenyament que fins aquests moments exercien sense titulació.

- (140).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal Mestresses", vol. II, Fol.94, sessió 3 d'octubre, 1930.
- (141).- AEUM-Girona, Ofici de la Direcció General entre els Folis del "Llibre d'Actes Normal de Mestres", vol.II.
- (142).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestres", vol. II, Fol.86, sessió 26 de novembre, 1930.
- (143).- AEUM-Girona, ibidem, Fol.90, sessió 12 de juny, 1931.
- (144).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestres", vol. II, Fol.98, sessió 28 de gener, 1931.
- (145).- AEUM-Girona, ibidem, Fols.110-111, sessió del 21 de setembre, 1931.
- (146).- Sobre aquesta Associació de Normalistes i Ex-Normalistes, cfr. El Norte de Gerona, 12 d'abril, 1930; i El Autonomista, 12 de juliol, 1930. Sobre l'acte del 9 de novembre, vegeu El Norte de Gerona, 8 i 12 de novembre, 1930.
- (147).- El Norte de Gerona, 24 de gener, 1931, "De Enseñanza", per M. Martí.
- (148).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal Mestresses", vol. II, Fol.101, sessió 14 d'abril, 1931.
- (149).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestres", vol. II, Fol.88, sessió 20 d'abril, 1931.
Potser val la pena d'assenyalar que fins aquests moments els càrrecs directius de la Normal Masculina han estat políticament equilibrats o compensats. Del 1914 al 1924 fou Director Cassià Costal; i Secretaris, Josep Barceló (provisional) (1914-15; 1915-16, temporalment); Josep Feito (1915-1916, temporalment); Manuel Xiberta (1916-1919); Joaquim Font (1919-1921); Enric I. Jordà (1921-1924). El 1924, Director, Antonio Roca. Del 1924 a 1931, Director, Joan Gomis; Secretari, Miquel Santaló (1924-1931). I l'any 1931, Director, Cassià Costal; Secretari, Joan Gomis.

El dubte, tanmateix, està en saber si aquest equilibri en els càrrecs respon a un propòsit o bé a una mera casualitat.

- (150).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestresses", vol.II, Fol.103, sessió 12 de maig, 1931.
- (151).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestres", vol. II, Fols.91-92, sessió 27 de juny, 1931.
- (152).- AEUM-Girona, "Llibre d'Actes Normal de Mestresses", vol.II, Fol.105, sessió 3 de juliol, 1931.

CAPITOL V

LA SEGONA REPÚBLICA: EL BIENNI REFORMISTA

CAPÍTOL V: LA SEGONA REPÚBLICA: EL BIENNI REFORMISTA

1. DE LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA A L'APROVACIÓ DE LA CONSTITUCIÓ A GIRONA.

1.1.-Els republicans al poder. La reforma educativa.

Amb el triomf dels republicans a les eleccions municipals s'anà ràpidament cap a la proclamació de la República i l'establiment de la Generalitat de Catalunya.

A Girona el triomf de la candidatura republicana fou total. El 14 d'abril era proclamada a la ciutat, la República, pel nou batlle Miquel Santaló. Cassià Costal fou nomenat President de la Diputació. Dues de les figures més representatives del Magisteri gironí assolien en aquelles hores d'eufòria càrrecs polítics de responsabilitats. És la plasmació, a nivell gironí, del canvi que vivia el país, i la materialització del vell programa reformista implícit en l'ideari dels professors republicans.

Durant els mesos que estudiem, a part d'altres temes més secundaris, hi ha -em sembla- tres grans eixos de política educativa, interrelacionats entre si i amb el desplegament polític general. El primer d'aquests eixos és el referent a l'ensenyament del i en català i l'autonomia escolar de Catalunya; relacionat amb aquest primer eix, i fins limitant-lo profundament hi ha el segon: la Constitució de la República i

l'ensenyament, amb l'establiment del laïcisme escolar i el tema de l'escola única/unificada. D'aquests dos eixos bàsics en sorgirà el que podem anomenar "el mestre català de la República". Un tercer eix fa referència a les reformes més estrictament pedagògiques i tècniques, tot i que òbviament sorgeixen a partir d'una certa perspectiva i segons un disseny ideològic.(1)

Cal dir que el diari republicà gironí El Autonomista, durant aquests mesos, tradueix força tota aquesta problemàtica, a desgrat de no plantejar-se-la d'una manera formal i metòdica, com no correspon de fer-ho a un diari, i haver-hi -per tant- llacunes i desigualtats en el tractament de la temàtica.

Un dels primers decrets de la República, i el primer referit a ensenyament, fou el de bilingüisme (29 d'abril).

A Girona, com ja hem assenyalat en altres llocs, el gran propagador del català fou Mn.Jordà. El 23 de maig del 1931 finalitzà el curs que donava a l'Ateneu de Girona, que havia començat l'11 de novembre.

"La inscripció a l'Ateneu de Girona ha estat de 46 deixebles:

20 senyoretetes i 26 joves; la mitjana d'assitència durant el curs dona uns resultats de 21 alumnes: 9 senyoretetes i 12 joves.

El programa redactat pel professor, compost de 31 lliçons, conté, en grau elemental, tot el nostre idioma:(...)

En els primers dies de juny es farà un examen, d'opció lliure...Seria un festa esplèndida, en la qual prendrien part les deixebles de la Biblioteca Popular, els alumnes de la Normal de Mestres i els de l'Ateneu, els quals rebien lliçons des de feia sis mesos del culte professor de l'Escola Normal, Mn.Jordà. (...)" (2)

Per supervisar i recolzar tota aquesta tasca d'ensenyament del català es traslladà a Girona Pompeu Fabra:

"El propvinent dimarts...l'eminent filòleg Pompeu Fabra, el qual, a les 11 del matí inaugurarà un curs

de gramàtica per als funcionaris de la Generalitat de Catalunya, a les 4 de la tarda, presidirà els exàmens de Català dels alumnes de Mn.Jordà a l'Escola Normal de Mestres, i a les 10 de la nit clourà el curs de la mateixa assignatura organitzat per l'Ateneu de Girona."(3)

D'altra banda, el mes de juliol l'Associació de Mestres de Girona organitzà un breu curset de català:

"(...) L'Associació de Mestres...féu una crida a tots els companys que arreu de la província estan escampats, perquè, aprofitant els primers dies de les vacances, acudissin a comentar en unes breus converses, els problemes suggerits pel decret d'Instrucció Pública, tornant a les escoles, amb les prerrogatives com mai havia tingut, l'ús de la llengua materna dels catalans.(...)

Ens vàrem reunir més de cent cinquanta mestresses i mestres al saló d'actes del Grup Escolar de Girona.(...)

Hom recalcava que no s'havia vist una reunió de professionals de l'ensenyament tan nombrosa ni tan cordial com la de divendres passat.(...)" (4)

El curset tingué lloc els dies 17, 18 i 19 de juliol. I hi intervingueren com a professors Josep Mascort, mestre de Vilanna, Mn.Enric Jordà, i Josep Junquera. Josep Mascort, el futur Diputat a Corts per Esquerra Republicana, feia l'elogi de Mn.Jordà:

"...palesar el nostre agraïment a Mn.Jordà, l'eximi professor que quan l'ensenyar el català, i fins parlar-lo i escriure'l, era considerat delictiu, ell ja maldava, incansable, per la reconquesta de la nostra llengua.(...)"(5)

Entretant era redactat l'Estatut de Núria. I a partir de la segona quinzena de juliol comença la campanya de propaganda en vistes al plebiscit a celebrar el 2 d'agost. A El Autonomista abunden, lògicament, els escrits i les declaracions a favor de l'Estatut. "Per l'Estatut de Catalunya", per J.Puig Pujadas; "A l'opinió de les comarques gironines", per Josep Irla, comissari de la Generalitat a Girona, L.Dalmau, J.Puig Pujadas, Joan de Garganta, Antoni Xiberta, Jaume Bofill i Matas, Diputats de la Generalitat pels districtes de Girona,

i J.de Camps i Arboix, adjunt de la Comissaria Delegada a Girona de la Generalitat (6),...Potser l'element que més podia dificultar l'acceptació de l'Estatut pels gironins era el tòpic del "centralisme" barceloní. De fet, calgué sortir al pas d'aquesta objecció, "Sobre el 'centralisme' barceloní", i "Contra un infundi" (30 de juliol). "Contra un infundi" era un document signat per representants d'entitats polítiques, culturals i esportives gironines (Darius Rahola, Agustí Riera, i Ramon Xifra, J. de Camps i Arboix i Joaquim Colomer, Emili Auguet, Domènec Bermúdez, Carles Rahola, Estanislau Aragó,...). Tanmateix, una dificultat per a l'Estatut més greu en l'ordre pràctic es planteja ja en aquells dies; és el paper reticent dels funcionaris. No deixen de ser significatius, per exemple: la publicació d'una "Declaración a la opinión y a los Poderes públicos" del "Comité Ejecutivo del Cuerpo Nacional de Inspectores municipales de Sanidad", on s'afirma taxativament que "la Sanidad es función del Estado"; i l'edició d'un fulletó per esbandir aquestes reticències, "Los empleados de Cataluña bajo la autonomía". També El Autonomista publica un article referent a aquest tema, signat per J.Irla i J.de Camps i Arboix, "L'Estatut i els funcionaris".(7)

Bé, tanmateix, a nosaltres ens interessa subratllar l'aspecte educatiu. Des d'aquesta perspectiva la postura de l'Estatut i els seus defensors era molt clara: l'ensenyament ha de ser competència exclusiva de la Generalitat. En aquest sentit escriu A.Rovira i Virgili:

"L'ensenyament, en tots els seus graus i ordres, ha de pertànyer a Catalunya com a Estat autònom. I no solament ve imposada aquesta atribució pels principis del federalisme, sinó també -i amb més forta i profunda raó encara- per la nostra essencial catalanitat, pel fet d'ésser Catalunya un poble amb personalitat històrica i moral, amb ànima pròpia i distintiva.(...) L'autonomia perdria per als catalans més de la meitat del seu valor espiritual si en quedés exclòs l'ensenyament."

Tanmateix, les previsibles dificultats ja s'insinuaven:

"Ens ha cridat força l'atenció que un home com Lluís Zulueta en un recent article, hagi manifestat la seva estranyesa per no haver vist l'ensenyament entre les facultats "inalienables i indelegables" de l'Estat central, que enumera el projecte de Constitució espanyola redactat per la Comissió jurídica.(...)

Nosaltres compremem aquests sentiments dels professors i dels polítics espanyols. Allò que no comprendriem és que els professors i polítics liberals i republicans -i especialment els federals- volgues sin sacrificar, en aquest punt bàsic, els drets de Catalunya. Si en alguna cosa hem d'extremar els catalans la intransigència, és en la qüestió de l'ensenyament, que afecta d'una manera directa la nostra ànima i la nostra llengua."(8)

D'altra banda, Carles Rahola veu en l'Estatut i en els projectes del ministre Marcel·lí Domingo unes eines eficaces per eliminar definitivament l'analfabetisme d'Espanya, i més concretament de Catalunya:

"(...) Gràcies a l'Estatut pel qual ens governem autòmicament dins de la República que és de tots, no hi ha analfabets entre nosaltres.(...)" (9)

L'Estatut va ser plebiscitat prou àmpliament pel poble català. Però ben aviat a les Corts Constituents de la República espanyola s'encetarà la discussió de la Constitució. Com a aspectes més interessants, des de l'òptica de l'ensenyament, cal assenyalar: d'una banda, la limitació que establia a l'autonomia en l'àmbit escolar i que es reflectirà prou a l'Estatut d'Autonomia aprovat el 1932 (i aleshores en parlarem més àmpliament); la discussió i establiment de l'escola unificada; i el laïcisme escolar.

El Autonomista anà seguint tot el debat, però sense participar-hi gaire activament. Només de tant en tant, i en funció de les intervencions dels diputats gironins, dóna una informació més àmplia.(10)

Només ens mereix una certa atenció un article de Josep Mª Corredor, que comenta, no pas de ple, sinó més aviat com d'esquitllada el debat constitucional:

"Malgrat la importància -per ningú negligida, almenys verbalment- del contingut en el capítol constitucional sobre ensenyament, alguns lleus símptomes posteriors, conseqüència de la solució donada per la Cambra a aquest afer, revestien un interès que potser no era molt palpable, però que evidenciava una dolorosa realitat. Molts periòdics madrilenys, ..., coincidien a comentar els acords presos; i ho feien amb una coincidència lamentable per l'absència que hi havia d'imparcialitat, d'afanys de convivència serena, de conformació amb els fets. (...)

És sensible aquest to de batalla, d'agressivitat, que prenen sovint la discussió d'assumptes pertanyents o íntimament enllaçats amb la qüestió regional. (...)"(11)

De fet, i com era previsible, el govern de la República ja durant aquests mesos va ser fustigat per diversos costats. No cal ni dir per la banda dreta, en anar-se plasmant un projecte d'Estat molt diferent del que ells defensaven. A nivell de Girona aquesta lluita es manifesta, sobretot, en l'acusació d'acaparament de sous, contra Miquel Santaló. En defensa seva, i de Carrasco i Formiguera, hagué d'intervenir Joaquim de Camps i Arboix, i ell mateix.(12)

Des d'una altra posició completament oposada també era sotscavada l'autoritat del govern per les vagues obreres promogudes pel sector insurreccionalista de la CNT.(13)

Això reafirmava, per alguns, el pensament de què la consolidació del Règim seria una cosa llarga, i de què en aquesta tasca era bàsic el paper de l'escola. En certa manera, doncs, reafirmava un cert "pedagogisme". En aquesta línia s'expressa Josep Mª Corredor:

"(...) Parlava Domingo del que suposa i del que exigeix el restituir l'Estat a la Nació, i l'estructurar aquesta com una democràcia moderna. 'Obra curta i d'entusiasme? -digué- No. Obra llarga, llarguíssima, que vol un esforç

continuat i perseverant de tots, ple de sentiment religiós'.

És a dir, que no n'hi ha prou amb un acte aïllat de civisme per harmonitzar i canalitzar una nova organització que deurà regir molts mil.lions d'ànimes; que no són suficients les meres activitats polítiques -tan útils com es vulguin- per fer nèixer en tots nosaltres aquests sentiments de solidaritat i de tolerància dels que tan faltats estem. Hi han tantes obres, menys perceptibles, però més fecundes.

(...) Escola. Anima i vibració dins d'ella. I donar-hi una orientació serena perquè després, en l'exercici de les activitats polítiques, no es busquin les ofuscacions en les qüestions i problemes, sinó la superació en esperit de tots ells. No ens fem il.lusions. En la majoria dels nostres centre polítics no s'hi donaran cursets, ni conferències, ni consideracions orientadores a l'entorn dels temes palpitants.(...)

Com deia Marcel·lí Domingo, obra llarga, llarguíssima, la de la vertebració d'un Estat.

Per això,...., no podem menys de dir...: 'No, amics; política, sí, la més neta i noble possible; però primer, molt primer, educació'. "(14)

Tot plegat va plantejar un tema que em sembla interessant. En certa manera, de la conjunció del que propugnava l'Estatut i el que propugnava la Constitució, en sortia dissenyat un cert model d'escola. ¿Potser també es dissenyava un tipus especial de mestre, "el mestre de la República"? És clar, la pregunta no ens la fariem si no se l'haguessin feta a les planes de El Autonomista alguns mestres gironins. És obvi, també, que en la discussió del tema hi havia barrejats interessos contraposats. Però, sobretot, dues valoracions un xic diferents del concepte de mestre públic.

Tenim ben definits els termes de la polèmica. D'una banda, la posició de Manuel Tolosà i Surroca, favorable a la integració dels mestres privats d'una certa línia, en el magisteri públic i més concretament a les places de Barcelona, passant per sobre dels canals reglats d'accés a la funció docent pública. D'altra banda, la postura de Josep Mascort, defensor

del magisteri públic, i de la necessitat de què tothom qui vulgui integrar-se en el magisteri públic se sotmeti a un mateix procediment, sense privilegis, perquè els privilegis -a més- fereixen els drets dels mestres públics que han hagut de patir moltes privacions (escoles petites, a pobles allunyats). En definitiva, no pot ser que "en cercar solucions que responguin a necessitats d'ordre general, hom vulgui supeditar l'interès col·lectiu a l'interès particular". Parlem del tema amb més exactitud, en l'apartat del Magisteri.

Obviament, per formar aquest mestre de la República el que calia era, sobretot, donar una nova orientació i un nou pla d'estudis a les Escoles Normals. És el pla Professional del 1931, del qual parlarem més endavant. Retinguem ara, només, que aquest Pla establia la coeducació, amb la consegüent fusió de les dues Escoles, de Mestres i de Mestresses. L'establiment de la coeducació a l'Escola Normal va ser criticada per certs sectors, i vista com a propiciadora de totes les disbauxes ("destruirá la família, nervio y sostén de la sociedad"). El diari republicà gironí publicà dos articles per desfer aquests prejudicis, assenyalant, ben al contrari, els avantatges d'una coeducació, i la dignificació que representava per a la dona.(15)

La manca d'escoles era una de les necessitats més sentides i urgents. El mateix Marcel·lí Domingo assenyalava que a Espanya mancaven 27.151 escoles; a la província de Girona hom calcula que hi havia un dèficit de 306 escoles. Per això va elaborar-se un ambiciós programa de construccions escolars per tal de paliar aquest dèficit.

A la ciutat de Girona, entretant començaven les gestions per la construcció de dues escoles de feia temps reclamades (la de Pedret-Montjuïc i la del barri de la Mercè), i hom urgia d'edificar-ne unes altres al barri de Pont Major. Perquè els nens del barri no tenien altre remei que haver d'anar a escola a Sarrià de Ter, i les nenes a un col·legi privat de monges. Aquesta situació fou recollida per alguns articles publicats a El Autonomista (16). Aquests escrits sobre Pont Major provocaren una rèplica signada per divuit veïns. És un exponent, anecdòtic però simptomàtic, de la dura campanya que certs sectors polítics i l'Església institucional orquestraran per no perdre el control d'un substancial segment de l'ensenyament. Aquests divuit veïns, en definitiva, deien:

"(...)..en Sarrià de Ter hay sendas escuelas nacionales bien situadas y de reciente construcción. Este hecho, constante y repetido, demuestra cuán satisfactoria y esmerada es la enseñanza que se da en el Colegio de Dominicas de Puente Mayor.

4º.-Para los niños, los PP.Salesianos, establecidos entre Gerona y Puente Mayor, tienen espaciosas y modernas clases, perfectamente organizadas a las que contentos acuden los pequeños estudiantes.

5º.- Es de advertir que tanto las Dominicas como los Salesianos reciben gratuitamente en sus colegios a los que no pueden satisfacer la módica retribución que dan las familias acomodadas.

De todo lo expuesto resulta que la enseñanza primaria no es nula en el Puente Mayor, sino muy atendida y satisfactoria, gracias al celo y desinterés de las Dominicas y Salesianos que desde lejana fecha vienen dedicándose a la enseñanza con una competencia y resultados que ya quisieran para sí poblaciones de mucha más importancia."

I signaven: A.Riera y Pau; P.Boadas, Narciso Cebrián, Jorge Batallé, Narciso Brunells, Narciso Mas, Juan Piferrer,

J.Marull, Francisco Roca, M.Batalla, Joaquin Bosch, Manuel Romeu, F.Vila, Alfonso Freixas, José Capdevila, José Geis, José Vilar, Lorenzo Batllori, José Canals.

La més significativa d'aquestes signatures era la d'Agustí Riera, important dirigent de la Lliga, ex-president de la Diputació. Amb tot, el diari republicà féu precedir la publicació de la Rectificació d'una nota de Redacció en la qual afirmava:

"Firmado por diez y ocho vecinos de Puente Mayor hemos recibido el remitido que insertamos a continuación y en el que se pretende demostrar que en dicha barriada no hacen falta escuelas. Nosotros creemos que sí son necesarias. En primer lugar, la ley de Instrucción pública dice que en las poblaciones que excedan de quinientos habitantes debe haber una escuela de niños y otra de niñas, y claro está que se refiere a escuelas públicas. Las dos confesionales a que aluden los comunicantes prestan, desde luego, un servicio, pero la admisión de alumnos es, naturalmente, potestativo de la dirección y la finalidad de la enseñanza exclusivista, por la esencial condición del establecimiento. Por eso seguimos creyendo que la mayoría de vecinos de Puente Mayor verían con gusto la creación de escuelas públicas en su barriada.-N.de la R." (17)

Són, de forma clara i sobre una realitat social concreta, les dues postures o polítiques educatives contraposades, defensades -en aquest cas- respectivament per la Lliga i per Esquerra Republicana.

També aquest estiu a Girona s'organitzaren les Colònies Escolars. Hi intervingueren, el metge Dr.Bonet, per triar els nens beneficiaris de les esmentades Colònies; i els mestres Enric Adroher, i Josep Ribas. L'organització de la Colònia donà peu a una nova polèmica:

"L'ofensiva clerical a casa nostra pren proporcions alarmants. El fet d'abans d'ahir ho palesa clarament. És un de tants; nosaltres el comentem solament per referir-se a la Colònia Escolar. A l'hora de la marxa la Comissió i les famílies

despedien els infants. Uns quants pares, amb llurs fills, es presentaren als mestres acompanyants, demanant que les seves criatures fossin portades a missa i entregaren uns paperets firmats. Aquests papers, obra de les beates de la doctrina, estava ple de males intencions. Nosaltres volem aclarir als nostres amics quina ha estat la noble actuació de la Comissió organitzadora.

La Colònia ha guardat sempre el màxim respecte a la consciència infantil. Mai no s'ha privat a cap infant l'assistència a missa. Inclús, professors que no tenien cap sentiment religiós, han acompanyat els nens a l'església perquè fossin millor guardats. Així ha obrat sempre la Colònia. I així obrarà d'ara endavant. Cal de totes maneres fer constar que la Colònia no permetrà de cap manera ni ingerències ni coaccions de ningú. La tasca de Colònies, com a tota labor de justícia i de cultura la fem sense cap finalitat proselitista; el desenvolupament integral dels infants està per sobre de tot. Nosaltres tenim fe en la veritat i no necessitem explotar la ignorància i la innocència infantil per inculcar sectarismes de cap mena en les intel·ligències verges. Amants de la pau, no volem que els infants sentin els odis que divideixen la humanitat."(18)

Cal dir, encara, que com a novetat hi hagué aquest estiu una "Guarderia de nenes", portada per les Mestresses gironines.

D'altra banda, Cassià Costal comença a desplegar la seva activitat a Barcelona. Intervé a l'Escola d'Estiu. Amb aquest motiu, Conrad Domènech, escriu per al Diari de l'Escola d'Estiu un article encomiàstic, que reproduïx El Autonomista:

"(...) Jo recordo -d'aquells benhaurats temps que jo era alumne seu a la Normal de Girona- al despatx de casa seva, sobre la taula del qual sempre hi tenia munió de llibres nous de Pedagogia i Filosofia en totes les llengües del món civilitzat.(...)

Mentalitat privilegiada -amb el privilegi soberaníssim de la cultura i el do de gents-...Per això nosaltres servem en el més pregon del nostre ésser aquesta admiració noble i desinteressada, per aquell que posà la primera pedra pedagògica dins del nostre cervell.

Per això quan trobem Cassià Costal sentim una alegria immensa, i quan el deixem freturem d'escriure-li o de tornar-lo a veure.(...)

Per això nosaltres ens honorem en poder anomenar-lo Mestre..."(19)

Cassià Costal, al seu torn, demostra una vegada més la seva devoció a J.Serra Hunter, i comenta molt elogiosament el seu llibre, Sòcrates, publicat precisament a Girona.(20)

Una darrera informació, referida a la concepció de la Geografia. El diari republicà gironí publica una llarga reflexió sobre E.Reclús i la seva obra "El Hombre y la tierra", molt interessant des de l'òptica d'una integració de la Geografia i la Història, i per la modernitat de la seva concepció geogràfica ("La Geografia es la Historia en el Espacio, lo mismo que la Historia es la Geografia en el Tiempo").(21)

1.2.-Les discrepàncies de la Lliga respecte a la política educativa del govern.

Cal dir que durant aquests mesos Diario de Gerona mantindrà una postura política força raonable, sense instigar excessivament els partits triomfadors. L'establiment de la Generalitat de Catalunya i la necessitat de redactar l'Estatut d'Autonomia de manera solidària propiciaren, òbviament, aquesta actitud respectuosa.

Lògicament, el periòdic com a portantveu oficiós de la Lliga vol representar els interessos conservadors, però autonomistes. Lentament, per la dinàmica mateixa dels fets, com la manca d'entesa a l'hora de constituir la Diputació provisional de Catalunya, anà assumint el seu paper d'oposició dretana.

A les eleccions a Corts constituents del 28 de juny la Lliga tornà a ser derrotada, i només aconseguí a Girona les minories. Amb tot, s'afermà com a única oposició seriosa de dretes.(22)

Ja de bon principi es veié que, a nivell gironí almenys, els grans temes de polèmica i discrepància serien bàsicament el problema religiós i la qüestió escolar, íntimament relacionats -d'altra banda-. En efecte, serà sobre aquests temes respecte als quals amb més insistència es definirà el diari, i en contraposició a altres actituds. Això fa que s'aguditzí el seu caire de periòdic amb forts compromisos eclesiàstics.

Una de les primers determinacions preses pel Govern Republicà va ser la de solventar el tema de la llengua a l'ensenyament a Catalunya, amb el decret sobre el bilingüisme. Com una conseqüència directa de tal mesura va regular-se l'ensenyament del català a les Escoles Normals. Ambdues decisions es reflectiren a les planes del diari gironí, amb satisfacció (24 d'abril, i 10 de juny, respectivament). En el seu afany de propiciar l'aplicació d'aquesta nova normativa lingüística, com ja sabem, l'Associació Provincial del Magisteri gironí organitzà, el mes de juliol, unes Conferències Pedagògiques sobre la llengua catalana (cfr.27 de juliol). En tot cas el periòdic, com no podia ser altrament, es mostrà satisfet de l'avenç que representava l'ensenyament en català:

"Salum (sic, per salutem) amb un crit de joia les noves escoles primàries, de les quals, amb l'ensenyament en català, s'haurà desterrat l'encarcament de viure sota el domini d'una llengua forastera. Per als infants s'haurà acabat el martiri d'una imposició contra natura. Un dels primers actes justiciers de la novella República ha estat el Decret sobre l'ensenyament en la llengua materna. (...) S'haurà acabat finalment, la carrincloneria de l'ensenyament i començarà el regnat d'una nova era de naturalitat i de vida pròpia."(23)

En el mateix article l'autor saludava "també el fet de l'entrada a les escoles primàries dels nous llibres en català". En efecte, moltes editorials havien respost al repte de l'ensenyament en català. A Girona, ben concretament, l'editorial "Dalmau Carles Pla S.A" publicà quatre títols nous: "Bon Company", "Llibre dels Infants", "Lliçons i coses", i "La terra catalana".(24).

Diario de Gerona, d'altra banda, participà activament en la campanya pro Estatut d'Autonomia, malgrat algunes reserves, ben especialment a les envistes del plebiscit del projecte elaborat a Núria ("Míting Pro Estatut: Al Teatre Albèniz", amb la participació de F.Macià, A.Hurtado, V.Gassol, M.Santaló, A. de Quintana, i M.Carrasco, 29 de juliol). Es mostrà especialment favorable a la total autonomia en el camp de l'ensenyament tot sortint al pas de les primeres reticències i oposicions manifestades des d'algunes instàncies educatives espanyoles -preludi de les dificultats reals amb què es trobaria el projecte català d'Estatut d'Autonomia a les Corts de Madrid-. La postura del diari és molt clara:

"Unes associacions espanyoles del Magisteri han dirigit un manifest a l'opinió pública en el qual, entre altres conclusions n'hi posen una que diu que 'l'escola primària deurà conservar el seu caràcter de funció nacional, qualsevol que sigui l'estructuració federal que es pugui donar el país, i la major o menor autonomia que en la nova constitució es dongui a les regions'.

Es veu que els mestres adictes al manifest que comentem no es captenen pas gaire bé de les necessitats i conveniències de l'ensenyament primari per tal que aquest tingui tota la seva eficàcia, i es-guarden soiament a llurs conveniències de cos, i a llurs aspiracions de funcionari,...

rixem-nos, però, en l'aspecte exclusivament pedagògic de la qüestió,...Doncs bé, en el ram on ni cap i ni cal un més accentuat particularisme, on s'han de sentir més els efectes beneficiosos de la descentralització, es precisament en el d'instrucció pública i encara sobre tot en el de l'ensenyament primari,...(...)

Contentem-nos, doncs, de demanar el particularisme docent a base de regions, al qual a Catalunya hi tenim dret per moltes raons, i entre altres perquè

hem donat proves d'exercitar amplament la funció cultural en tots els graus.(...)

Haurem de passar, doncs, novament per la tortura d'una duplicitat de serveis i institucions en perjudici de la eficiència d'una (i) altres i sobre tot dels més ben estructurats i planejats?

Sembla que ha arribat l'nora de que les coses artificioses i decadents calguin per a deixar pas a les amaraes de realitat i amb plenitud de vida.

I en ço que fa a l'organització de l'ensenyament primari, es indutable que a Catalunya ningú el sabrà muntar, planejar i fomentar mellor que els mateixos catalans."(25)

Tanmateix, Diario de Gerona, a l'ensem que defensava l'ensenyament en català i la plena autonomia educativa, es definia a favor de l'ensenyament particular i més concretament congregacionista a l'article "L'ensenyament i l'autonomia", l'argumentació bàsica a favor de l'autonomia educativa és, al mateix temps, una al·legació a favor de la "llibertat d'ensenyament":

"...en el ram on hi cap i hi cal un més accentuat particularisme, on s'han de sentir més els efectes beneficiosos de la descentralització, és precisament en el d'instrucció pública, i encara sobre tot en el de l'ensenyament primari, que per ésser com una perllongació de la funció docent que per naturalesa correspon als pares ha de fer que jamai resulti contradictòria amb l'esperit familiar ço és amb un esperit típicament particularista.

L'adopció ja efectiva de la llengua vernàcula a l'escola n'és una prova del particularisme que la funció docent comporta, i encara això és només que un aspecte; hi caben encara altres distincions, i així veiem que en certs països (sic) verament progressius i autènticament liberals, no solament s'organitzen les escoles a base de la llengua sinó àdhuc a base de la religió dels assistents per tal de no caure en la injustícia de que els ciutadans d'una confessió contribueixen amb llurs tributs al sosteniment de l'ensenyament d'altres creencies. (...)"(26).

Per això el diari s'adhereix amb entusiasme a les campanyes en favor dels ordres religiosos, davant les primeres escomeses ("Al costat de les ordres religioses", manifest obert a la signatura de tots els que volien adherir-s'hi; i "Catalu-

nya es redreça contra les maniobres antirreligioses")(27). Obviament, en aquesta mateixa línia el periòdic denuncia els actes de sectarisme anti-religiós, com l'esdevingut a l'Escala amb els infants del Casal gironí ("Sectarisme empordanès. A La Escala (sic) són expulsats els infants excursionistes del Casal gironí")(28). Aquesta defensa aferrissada de les prerrogatives de l'Església Catòlica es farà especialment intensa en discutir-se a les Corts la nova Constitució.(29)

En aquest context no pot estranyar-nos gens la publicació de cròniques netament propagandístiques de col·legis confessionals, com ara la crònica de la festa de fi de curs del col·legi gironí del Sgrat.Cor, de la Plaça de la Mercè o l'elogi del col·legi jesuític de Casp publicat per Frederic Camp en haver-se aprovat la dissolució de la Companyia a Espanya.(30)

En canvi, sorprèn l'article de J.Miquel i Macaya reclamant que els mestres i professors de les escoles privades fossin titulats, tot i reconèixer la seva vàlua pedagògica. Potser només s'explica perquè fou publicat els primers dies de constituïda la República, quan encara no es plantejava el contenciós religiós. És, amb tot, interessant perquè ens confirma que molts mestres de les escoles privades o confessionals no posseïen la titulació:

"(...) Tant mateix, i aquest dret d'ensenyar qui ens l'ha donat? Per molts afers es demana un mestratge, una orientació, i sobre tot, un títol acadèmic. I voleu dir-nos, lector, que per l'ensenyament no cal aquest títol? Per avui, si voleu, fitem l'esguard en l'ensenyament primari i preguntem-nos: quants homes hi ha a Espanya que ensenyen sense haver passat per les normals?...(...)

I ens diran: voleu dir-nos vós que entre els molts mestres sense carrera, els quals exerceixen de mestres en col·legis particulars, en congregacions religioses, no ni ha que tenen tant de valor, utilitat i tantes qualitats, clandestines si voleu, com tants d'altres mestres amb títol i regint una escola nacional o privada? (...)

Cal que constatem el fet que obliga a aquestes

notes,...I aquest fet és que parlant del dret d'ensenyar hom es refereix al dret que pugui tenir tot mestre sense títol i sense passar per la normal a exercir l'alta responsabilitat de l'ensenyament. Coneixem a casa nostra mestres amics que no han passat per la normal, la cultura pedagògica i d'ensenyament primari dels quals, tanmateix, pot ésser envejada pel mestre més culte i lletraferit. Però tots aquests mestres donen una cultura, fet i fet, clandestina, eixorca en relació al títol acadèmic que els manca. El dret que té tot mestre a exercir la carrera, no pot ésser atorgat a aquell que no l'ha cursada ni s'ha atençat a les aules d'una normal." (31)

Però Diario de Gerona no només defensava l'ensenyament primari i congregacionista, sinó que -a més- propugnava l'ensenyament religiós a totes les escoles primàries, en patent contrast amb les orientacions noves del ministeri d'Instrucció Pública:

"Ja ha vingut una altra escomesa a la posició que fins ara ocupava la religió catòlica en l'Estat espanyol; ha estat abolit l'ensenyament obligatori de la doctrina cristiana en l'escola primària. Per més que un hom ja hi podia comptar, des de l'adveniment de la república, amb innovacions d'aquesta mena, no deixa d'ésser dolorós el constatar-ne la realitat, si res més no com a senyal de l'esperit que informa els actuals dirigents del Govern republicà."

La supressió de l'obligatorietat de l'ensenyament de la doctrina catòlica a les escoles era considerada pel diari gironí com a inoportuna:

"I això és el que ha enderrocant el govern provisional de la República, no pas sense lògica, donada la seva posició i la ideologia dels homes que el formen, però si amb evident manca d'oportunitat, i de respecte per als catòlics, que a Espanya encara som els més.

Una reforma com aquesta és trascendental, per els principis en què s'informa, i creiem que un govern provisional que està a la vigília de convocar unes Corts constituents, bé podria deixar a l'arbitri d'aquestes l'escomesa que ara ha realitzat per decret, en forma ben poc democràtica, i encara menys respectuosa amb l'Església si es té en compte que es tracta de matèria concordada, ço és, basada en un compromís bilateral entre l'Església i l'Estat".

I, tanmateix, l'editorialista reconeixia que la llei ara derogada era lletra morta.

"És veritat que l'ensenyament de la religió a l'escola ja fa temps que en sofreix de retallades. D'ençà de la promulgació de la llei d'Instrucció pública fins a l'hora present la importància de la religió a l'escola ha experimentat una baixa enorme, a la qual hi han contribuït els factors més diversos. Ja fa temps que en molta escola pública gairebé no se n'ensenyava de doctrina, i en algunes altres el sectarisme dels mestres complaïa en donar en forma tota volteriana les explicacions de la religió o d'Història sagrada que feia als infants en compliment del programa.

I a la veritat, amb l'esperit que anima al jovent que avui cursa a les escoles normals un hom es pregunta a veure si és allí on s'ha de fer la lleva per a recrutar els adequats instructors de la nostra infantesa en ço que esguarda a la religió.(...)

I hem de confessar, malgrat sigui amb pena, que en molts dels mestres d'avui no s'hi endevina pas ni la bona preparació ni la vocació d'apòstols(..)

Es veu, doncs, ben bé, que la religió a les nostres escoles oficials, ja fa temps que hi està forsa mal parada.

De l'esperit de la llei inicial quasi podríem dir que no en restava altra cosa subsistent que el principi de l'obligatorietat."(32)

Semblava, doncs, com si l'Església catòlica on realment estigués interessada fos, precisament, a mantenir només aquest principi de l'obligatorietat, molt més que no pas en l'acompliment real i respectuós de la lliure voluntat dels pares -tal i com, en definitiva- proposava el decret del 6 de maig del Ministeri d'Instrucció Pública.

Sigui com sigui, calgué adaptar-se a la nova legalitat (23 de maig, "Circular a los maestros sobre la enseñanza religiosa"). Amb tot, el diari es manifestà reiteradament com a contrari a l'escola laica, sostenint que tal mena d'escola era impossible i que en realitat amagava un ensenyament antireligiós:

"El manifest del partit republicà radical-socialista, entre altres afirmacions sectàries i anti-liberals, ha estampat aquesta, que és una amenaça per a la inde-

pendència espiritual de les generacions futures: 'Escola laica gratuïta, obligatòria i única'. És curiós, per el cas d'atavisme que representa, que a aquestes hores en que les teories de Ferry es veuen atacades tan durament a la nació veïna, on les idees de llibertat d'ensenyament van obrint-se camí...ara els flamants radical-socialistes espanyols volen establir ací el que ja la experiència (sic) de França ens mostra com a fracassat.

(...) Però és clar, ara necessiten aquest recurs per a complir més depressa l'obra satànica de des-cristianitzar la terra espanyola. Parlen d'escola laica, com si volgués dir escola neutra, però de fet és escola sectària i anti-religiosa, puix en ella es posa el més gran afany d'ocultar a l'infant la idea de Déu i de la llei moral ço que fa de les criatures no uns éssers indiferents sino uns enemics resolts de tota religió i uns conculcadors de tota obligació de consciència.

Ha escrit Viviani,..., que el laïcisme no ha estat més que una mentida necessària per a no esverar massa els qui encara estaven més o menys influenciats per la fe.(...)

Ja havia dit molt abans Jules Simon que no és possible que existeix en concret la escola (sic) neutra perquè de fet no hi ha cap mestre que no tingui opinions religioses. Si no les té o és un idiota o un monstre; si les té i les amaga per tal de cobrar el sou, és un covard.

(...) L'escola neutra si existís, seria per a fer dels infants o idiotes o monstres,...

Més com de fet el que es vol és l'escola sectària, antireligiosa, encara l'atemptat a les consciències és més greu, per tal com s'aprofita aquella edat tendre en la que les intel·ligències són com de cera, per a clavar-hi l'empremta de l'odi a la religió, cosa que seguint els seus mateixos raonaments és una violència tan innegable com la que ells imputen a les escoles confessionals perquè fan conèixer Déu i sa llei als seus deixebles."(33)

Per això, per tal d'assegurar l'ensenyament religiós, els cercles catòlics propugnen la constitució d'associacions de Pares de Família.(34)

A desgrat de la forta campanya i l'àmplia polèmica, el 9 de desembre del 1931 era aprovada la Constitució, consagrando la separació de l'Església i l'Estat, la dissolució de

la Companyia de Jesús, la prohibició a les ordres religioses d'ensenyar, l'establiment de l'escola laica, etc.

1.3. El reagrupament dels sectors tradicionalistes.

Després de les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 i la consegüent proclamació de la República, El Norte de Gerona torna a posar-se en contacte amb els seus lectors el dissabte 18 d'abril. En l'editorial manifesta la fidelitat als punts programàtics de sempre, però també l'acatament als resultats electorals, "...nosotros acatamos el lr. gobierno de la República..."(35).

Quina línia seguirà ara el periòdic? Bàsicament hi ha tres eixos de preocupació en aquests mesos. D'una banda vol definir la seva postura davant el nacionalisme català i la Generalitat. En aquest aspecte manté bona part de les cautes dels períodes anteriors. Ho reflecteixen prou bé alguns articles, "Ni separatismo ni centralismo barcelonés- ¿No habrá republicanos que defiendan los intereses y sentimientos de Gerona?". O reproduint un article antinacionalista català de El Socialista ("El problema catalán visto por El Socialista de Madrid"). També polemitzarà amb El Gironès, òrgan de la Lliga ("Els segadors encara", per Omega). Manté, per tant, una línia de regionalisme i descentralització administrativa.(36)

El segon gran eix serà l'interès per plasmar en orientacions operatives els grans principis d'allò que podríem anomenar el pensament polític catòlic, enfocat sempre des d'una òptica integrista. En aquest sentit s'adhereixen, òbviament, a la

doctrina exposada pel Cardenal Segura, "Pastoral del Primado sobre los deberes de los católicos". Si cal sintetitzar la seva postura diríem que aquesta se sintetitza en l'acord assumit per l'Acció Catòlica ("Acción Católica: Reunión importantísima"): la condició per tal que els catòlics puguin donar el seu vot a una candidatura és que aquesta candidatura s'hagi compromès a mantenir en vigor el Concordat. (37)

Aquest va ser el drama de El Norte de Gerona: que en convocar-se eleccions a Corts constituents no tenia esma per presentar una candidatura pròpia, sobretot després del fracàs tan recent de l'abril. A més de què formar una nova candidatura podia significar dividir el vot de les dretes. Però, en canvi, la que va confegir la Lliga, tampoc no era la seva, perquè es definia nítidament com a Republicana (Conjunció Catalana-Republicana) i perquè era més nacionalista que no el que ells proposaven. I en canvi era la que més nacionalista que no el que ells proposaven. I en canvi era la que més s'acostava a la plasmació del programa catòlic. Per això, sense definir-se massa, és la candidatura que El Norte de Gerona, a contracor-diria-, aconsella.(38)

Amb prou feines, tanmateix, intervenen en la campanya electoral i guarden també molt de silenci sobre els resultats.

La seva il·lusió era una altra. El tercer eix de la política d'aquests mesos: la constitució d'un únic partit "tradicionalista". O sigui, la fusió de les diverses branques en una única organització. Calia superar les diferències, que en el nou context apareixen més anacròniques que mai.

Ja el 25 d'abril, el periòdic publica un article comprensiu i conciliador respecte als "jaimistes". Però el pas que assenyala que les converses van ben encaminades és l'autodissolució de la Junta Provincial Tradicionalista (mellistes i integristes) per tal de facilitar la fusió (39). A partir d'aquest moment podem dir que la unió és ja un fet. Jeroni Figa esdevé President del Comité d'Acció Política Tradicionalista (3 de juny). I com a plasmació d'aquesta unitat, el número del 10 de juny, ultra una crònica sobre "Vida Jaumina",

publica a primera plana un "Reial Autògraf" de Jaume. Poques setmanes més tard, El Norte de Gerona canviarà de capçalera.

En efecte, a partir del número del 24 de juliol del 1931 el periòdic canvia de capçalera. Ara surt amb el títol en català, inicialment com a Nort, però ben aviat (12 d'agost), amb el títol normalitzat, El Nord de Girona. La redacció i administració del periòdic, que continua essent bi-setmanal, era al c./Alvarez de Castro, n.7. D'altra banda, no sols catalanitzava la seva capçalera sinó bona part del seu contingut.

Aconseguida la unitat de les diverses branques tradicionalistes El Nord de Girona esdevé l'òrgan oficial o oficiós de la Comunió Tradicionalista. Més concretament, és el portantveu del Comité d'Acció Política Tradicionalista, que presidia Jeroni Figa. Josep M. Thió i Rodés era el Director de la publicació.

Aquest caràcter d'òrgan oficial de la Comunió Tradicionalista queda ben patent ja al primer número d'aquesta nova etapa (24 de juliol) en publicar a primera plana una fotografia de Jaume de Borbó, amb un manifest d'adhesió de la Redacció.

Durant aquests mesos inicials el periòdic es definí sobre el projecte d'Estatut elaborat a Núria. Sobretot davant el plebiscit a celebrar el 2 d'agost del 1931 la "Junta Regional Tradicionalista de Catalunya" manifestà cauteles davant el text, en el sentit que, segons la seva opinió, no era l'Estatut de tot Catalunya, sinó que era un Estatut sectari. D'altra banda, acusaven el projecte de contenir alguns punts no conformes amb la tradició catòlica de Catalunya. Tanmateix, a desgrat de totes aquestes acusacions, la Junta Tradicionalista afirmava que era legítim de plebiscitar-lo positivament.

Unes setmanes més tard, El Nord de Girona desmentia El Matí, tot assegurant que "D.Jaume no ha renunciat, ni renunciarà" al seu títol de Pretendent a la corona (40). Tanmateix, pocs dies més tard, es produïa la mort de D.Jaume. El periòdic s'afanyà a adherir-se al successor Alfons-Carles de Borbó i

Austria-Este (41). A Girona foren organitzats uns solemnes funerals per a D.Jaume. Se celebraren a l'església del Carme. Oficià el Dr.Gironella, Rector de la Catedral, i hi assitiren Jeroni Figa, J.M.Thió, i Tomàs de Cendra, del Comité Provincial, representants de les comarques, Joaquim de Solà-Morales, J.M.Mir, J.M.Bonmatí, Pere Lloses, Pere Puigbert (ex-President de la Junta Provincial Tradicionalista), Emili Comadira, i representacions del Capítol Catedralici, del Clergat, i dels Ordres Religiosos.(42)

El periòdic mantingué, generalment, un to de polèmica política. Però en alguns moments radicalitza la seva postura i insinua actituds insurreccionalistes. Així, per exemple, en córrer la brama de què els carlins conspiraven, El Nord de Girona ho desmenteix rotundament; però afegeix què no s'aventuraran a conspirar sense garanties d'èxit:

"...Alerta carlistas: arma al brazo..para cuando resuene el clarín guerrero; dispuestos a no intervenir más que en las horas.."(43)

En l'aspecte de l'ensenyament El Nord de Girona continuarà en la línia que sempre havia mantingut. Concretament, contra l'escola laica que les lleis anaven dissenyant.

"Sin guardar siquiera el elemental pudor de llevar asunto de tan enorme trascendencia a las Cortes, para discutir un problema que en todas partes del mundo ha sido medido, pesado y discutido minuciosamente, porque es, sin disputa, el más grave de todos; ..; para que la sorpresa fuese perfecta, se establece, bajo capa de libertad religiosa, el laicismo en la escuela.

Ni en la escuela primaria, ni en ningún centro dependiente del Ministerio de Instrucción pública será obligatoria la enseñanza religiosa. Si queremos que se dé a nuestros hijos, tendremos los padres que solicitarlo !Y no es eso sólo!

Bastará que el maestro declare su deseo de no dar esta enseñanza para que en aquella escuela no se dé, salvo que quieran encargarse de ella, en horas fijadas con el maestro, sacerdotes que lo hagan

voluntaria y gratuitamente.

(...) Porque si en un país eminentemente católico como el nuestro se hace a mansalva el agravio de exigir que los padres demanden de un modo taxativo la enseñanza religiosa para sus hijos, llega a lo extremo de dejar al arbitrio del maestro el dar o dejar de dar esa enseñanza. Hoy, gracias a Dios, cuenta España con una inmensa mayoría de maestros católicos.., pero ¿y mañana, cuando se procure, por todos los medios, hacer del maestro el eficaz auxiliar de un Estado sin Dios?

(...) El Decreto es, sencillamente, una puñalada a la enseñanza religiosa, un atentado a la base y fundamento de un pueblo eminentemente cristiano,... Elevamos, como católicos, nuestra protesta respetuosa pero más enérgica contra ese Decreto que es, a todas luces, un atropello sectario."(44)

Com una confirmació de les seves suposicions, pocs dies més tard, s'establia que la religió a les Escoles Normals deixava de ser una assignatura obligatòria per esdevenir optativa (45). El periòdic, doncs, reiteradament es manifestarà contrari a l'escola laica i única (46). Per això, també, tractarà amb un cert menyspreu al Ministre Marce.lí Domingo, amb motiu de la seva estada a Girona.(47)

En la mateixa línia, El Norte de Gerona sortirà en defensa dels ordres religiosos, tot publicant el manifest "Catalunya al costat de les ordres religioses", que hom podia signar a les llibreries gironines Escolar, Franquet, J.Geli, F.Geli, i Roca.(48)

En canvi, El Nord de Girona recolza els cursos de llengua catalana organitzats per l'Associació del Magisteri, i -sobretot- la tasca de Mn.Jordà.